

41812.502

V. évfolyam 1—4. szám.

1955 január—április

HÍRÜNK A VILÁGBAN

Szerkesztőség és kiadóhivatal: **MAGYAR KULTURÁLIS FIGYELŐ** Előfizetési díj: Északamerikában
P. O.: Box 1005 Hungarian Bimonthly — Revista Húngara egész évre 4., fél évre 2. dollár.
WASHINGTON 13., D. C. Revue Bimensuelle Hongroise Más országban havi két coup.

A MOSZKVAI FEGYVERSZÜNETI TÁRGYALÁSOK

Írta: DR. TELEKI GÉZA

Copyright 1955 Geza Teleki

I.

A *Hírünk a Világban* ez számában megkezdte a moszkvai fegyverszüneti tárgyalások és a dobreceni ideiglenes kormány első időszakának ismertetését, a magyar történelem s a magyarság külföldi megítélése szempontjából oly sorsdöntő események tízéves fordulója alkalmából.

A moszkvai tárgyalásokról e sorozat keretében jelenik meg először nyomtatásban hiteles tudósítás. A szöveget a magyar delegáció egyik tagja írja, aki mint az ideiglenes magyar kormány vallás-és közoktatásügyi minisztere, a későbbi korzaknak is hiteles tanúja.

A fegyverszüneti tárgyalásokról szóló ismertetés a szerző kezében lévő hiteles okmányok alapján íródik, melyeket ő mint a tárgyalások jegyzőkönyvvezetője magyar részről, készített s megőrzött.

Az okmányokat /a code-t, a számszövegeket, a küldöttség mindhárom tagja által ellenjegyzett jegyzőkönyveket s az oroszoknak beadott hivatalos memorandumok parafáit másolatok stb./ még 1944 decemberében sikerült Rómába juttatni s jelenleg ismét a szerző birtokában vannak.

két náci barát miniszter minden kísérletet elárult. Ennek következtében Magyarország kormánya elhatározta, hogy a kormány tudta nélkül fogja megtenni a fegyverszünet megkötésére irányuló lépéseket.

Nyugat felé a puhatolózások csupán vissza utasításra találtak. Az oroszoknak viszont Románia átállása után sürgős volt, hogy minél előbb, lehetőleg a nyugati hatalmak hadseregei előtt, minél nagyobb területet foglaljanak el Németországból és Ausztriából. Ennélfogva két vonalon küldtek ajánlatot egy magyar fegyverszüneti bizottság fogadására: egyet Miklós Bélához juttattak el az északkeleti kárpáti fronton át, a másikat a besztercebányai 2-ik partizándandár parancsnoka, Makarov alezredes közölte Zichy Lado mér földbirtokossal és a lévai határőrszázad parancsnokon keresztül egy a magyar kormányhoz címzett magyarnyelvű levelet küldött e tárgyban. Ez a levél, amelyet Makarov saját állítása szerint Sztálin parancsára írt, a következő ígéreteket tartalmazta arra az esetre, ha egy magyar fegyverszüneti bizottság Moszkvába érkezne:

Az előzetes fegyverszüneti feltételek alairásának előzményei.

1944 szeptemberét írták. A háború vége felé közeledett és Magyarország még a náci birodalom gyomrába volt zárva. Északon, délen és nyugaton még német csapatok, keleten, a Székelyföldön, éppen hogy áthágta az orosz csizma a Kárpátokat.

Budapesten Lakatos Géza kormánya igyekezett szárnyait nyitogatni és latolgatta a háborúból való kiugrást. Reményi-Schneller és Jurcsek, a

1. A magyarországi városok, helységek és katonai célpontok bombázását mind orosz, mind angol-szász részről beszüntetik, ha a fegyverszüneti bizottság Moszkvába érkezik.

2. A bizottság teljes diplomáciai mozgásszabadságot fog élvezni.

3. A bizottság tagjainak számát nem kor-

látozzák; szabad chiffre használatot és saját rádióost engedélyeznek a bizottság számára.

4. Magyarország teljes integritását biztosítják és amennyiben a szovjet-román meg egyezés Erdélyt a románoknak biztosítja is egyenlőre, a béketárgyalásokon a Szovjetunió a népszavazás elvét fogja képviselni Erdély területére.

5. Oly területeken, ahol a magyarok a németek mellett nem álltak ki, szabad és független katonai és polgári adminisztrációt engednek meg a magyar hatóságoknak.

6. Sem a hadsereg, sem a csendőrség, sem pedig a rendőrség nem lesz lefegyverezve.

7. Erdélyben a román csapatok azonnal megállnak ott, ahol éppen vannak és csak a vörös hadsereg nyomul előre.

8. Magyarország függetlensége biztosított, kormányformáját maga választhatja meg, s a Szovjetunió nem fog belpolitikai nyomást gyakorolni a kormányzatra.

9. A fegyverszüneti delegáció összeállítása Magyarország belügye, amelybe a Szovjet nem avatkozik bele.

10. A magyar fegyverszüneti bizottság Moszkvában mindhárom nagyhatalommal /Szovjetunió, USA, Anglia/ fog tárgyalni.

11. A Szovjetunió Európában terjeszkedni nem kíván.

12. A finn, bolgár vagy román fegyverszünet lesz mintája a magyar fegyverszünetnek.

A tizenkét pontból csak a 3, 9 és 12-ik pontokat tartották be az oroszok. A többi hamis ítéret volt és az is maradt.

A levél a kormányzó úrhoz futott be és ő ezen út járhatóságának ellenőrzésére Kudar Lajos csendőrezredest küldte ki. Kudart e tettéért később a náciak kivégezték. Kudar jelentése kielégítő volt és ezért a kormányzó úr úgy döntött, hogy ezen az útvonalon fogja küldeni megbízottait.

A fegyverszünet irányában most már gyorsan beregtek az események. A kormányzó úr, a kormány tudta nélkül, három delegátust jelölt ki és küldött Moszkvába: Faraghó Gábor vezérezezezt, Szent-Iványi Domokos rendkívüli követ és meghatalmazott minisztert, és gróf Teleki Géza egye-

temi tanárt. A formaságok előkészítése után a kormányzó úr szeptember 27-én este fél 9 órakor fia, Miklós és a politikai és katonai irodák főnökei, Ambrózy, ill. Vattay jelenlétében fogadta Faraghó és Teleki megbízottakat és átadta nekik instrukcióit, valamint egy angol nyelven irt személyes levelet Sztálin marsallhoz címezve.

Arra az esetre, ha a kormányzó úrral bármí történnék, mialatt a bizottság Moszkvában tárgyal, az általa "homo regius"-nak kinevezett Dálnoki Veress Lajos, a II. hadsereg parancsnoka lett kijelölve helyettesül. A Veress Lajosnak szóló magasrangú megbízás egyik példányát még szeptember 14-én vitték és adták át személyesen báró Bánffy Dániel volt földművelésügyi miniszter és gróf Teleki Géza Veressnek Kolozsvárt. A másik példányt katonai úton küldték; erről sajnos a hírek sikerkült a Vadászkerületben fotokópiát csinálni. Ez a fotokópia okozta később Veress Lajos elfogatását a németek részéről.

Szeptember 28-án három különböző úton és autókön a három delegátus, vadásznak öltözve, Budapesterről "szarvasbögésre" utazott. Többrendbeli hamis papírral és autórendszám táblával felszerelve mindhárman elérték aznap este - a Gestapo ellenőrző vonalak ellenére - Gács várát, ahol rövid vacsora után gróf Forgách Antal, gróf Zichy Lado mér és Nyerges Pál csendőrszázados gyalog átvették őket Szlovákiába. Itt várt rájuk Zlatnek százados, akivel két autón eljutottak hajnalban Zólyomba, ahol Makarov alezredest fogadta őket. Kétnapi várakozás után szeptember 30-ikán éjjel orosz repülőgéppel szállt le, amely még aznap éjjel a front felett Kiebbe szállította a fegyverszüneti bizottság három tagját. Zichy a sikeres lebonyolítást jelentendő visszament Gácsra, majd Budapestre.

Október 1-én reggel, keleteurópai időszámítás szerint fél 5 órakor ért a bizottság Kiebbe és ugyanaz a repülőgéppel még aznap este fél 6 órakor kirakta utasait a moszkvai repülőtérre. 8 órakor este fogadta őket Kuznyecov Fedor vezérezezezt, vezérkari főnök helyettes, a kémelhárító osztály főnöke. A bizottságot ezután a kémelhárító Moszkván kívül fekvő villa-telepére szállították. Itt négy napot vártak semmittevésre kárhóztatva, szigorú őrizet alatt. Október 5-én este 6 órakor fogadta őket A. I. Antonov

tábornok, az orosz vezérkari főnök első számú helyettese, fényesen berendezett empire stílusú irodájában. Neki adta át a bizottság a kormányzó úr Sztálinhoz írt levelét és egyben közölte vele a Makarov-féle levél tartalmát. A megbeszélés után Antonov megadta az engedélyt a Budapesttel való rádióösszeköttetés megindítására. A bizottságnak rádiósa nem lévén, az orosz kémelhárító rádióosztálya végezte e feladatot s hamarosan sikerült is az összeköttetést Budapesttel megteremtteni. Természetesen csend útján. A bizonyítékul megmaradt gépelt orosz rádiójelentések még a felvevő rádiókezelők neveit is feltüntetik.

Az első sürgőnyt a bizottság 5-én éjjel küldte s az első választávirat Budapestről október 7-én éjjeli 1 órakor futott be. Tekintve azonban, hogy a kormányzó Sztálinhoz írt levele nem tartalmazott személyszerinti meghatalmazást a fegyverszünet tárgyalására, sem pedig annak aláírására, és külön írásbeli meghatalmazása a bizottságnak nem volt, az oroszok a tárgyalásokat majdnem beszüntették. Így október 6-án éjjel után a bizottság elküldte második sürgőnyét, amelyben azt kérte, hogy azonnal kapjon rádió út felhatalmazást és egyben Nemes József őrnagy azonnal induljon Budapestről egy hivatalosan kiállított megbizatással. Október 7-én még két sürgőnyt küldött a bizottság sürgetve a megbizatást. Október 8-án d. u. fél 4-kor a következő válasz érkezett Budapestről:

"Itteni német erők nagymérvű szaporítása folytán haladékra van szükség. Elhatározás és levélben adott meghatalmazás változatlanul fennáll, a fentiekre hivatkozva feltételek közlését kérjétek; csupán ezek ismerete után adható meghatalmazás aláírásra." /A kormányzó irodája hihetőleg úgy értelmezte, hogy a Sztálinhoz intézett levél egyben felhatalmazás a küldöttség számára./

A sürgőny eredményeképpen október 8-án este háromnegyed 12-kor a bizottság mégis Molotov elé került. Külügyminisztériumi irodájában, csupán egy Podzerov nevű tolmács és Kuznyecov vezérezredes jelenlétében Molotov átadta a végleges fegyverszünet érdekében általa szükségesnek tartott elzáró feltételeket orosz és francia nyelven szövegezve. E feltételek szerint "Magyarországnak ki kell vonnia minden csapatot és min-

den tisztviselőjét mindazon területekről, amelyet Csehszlovákiától, Romániától és Jugoszláviától foglalt le, azokon a határokon belülre, amelyek 1937 december 31 körül fennállottak. A kiürítésnek azonnal meg kell kezdődnie és attól a naptól számított 10 napon belül, hogy a magyar kormány ezen nyilatkozatot átvette, be kell végződnie. E kiürítés megfigyelése és ellenőrzése céljából a három szövetséges kormány képviselőit Magyarországra fogja küldeni, akik a szovjet kiküldött elnöklete alatt a szövetséges hatalmak küldöttségének minőségében fognak működni. Magyarország kötelezi magát, hogy minden kapcsolatot megszakít Németországgal és azonnal hadat üzen Németországnak, a szovjet kormány továbbá kész csapataival Magyarországnak segítséget nyújtani."

Miután a bizottság elolvasta a feltételeket, Molotov kijelentette, hogy csak abban az esetben tárgyalnak tovább, ha azokat feltétel nélkül és azonnal elfogadja a kormányzó. Egyben kijelentette, hogy a bizottság által előadott Makarov-féle tervekről, annak leveleiről, sőt magáról Makarovról nem tud semmit; és miután Makarovnak a szovjet kormány részéről nem volt meghatalmazása ígéretek közlésére, ők ezeket a Szovjet részéről semmisnek és magukra nem kötelezőnek tekintik.

Vajjon miért küldtek akkor repülőgépet Zólyomba a bizottságért? És vajjon miért Sztálin személyes pilótája vezette a gépet? És hogy tudtak minden részletről október első napjaiban? Erre csak egy válasz van: Molotov, a taktikai hazugságok nagymestere, jól tudta mit csinál.

Az előzetes fegyverszüneti feltételek aláírása és október 15-ének következményei.

Még Moszkvában is érezte a fegyverszüneti bizottság, amely magát Moszkvai Magyar Küldöttségnek nevezte és így fejlecezte kiadványait a szovjet kormányhoz, hogy Budapest a helyzet egyre romlik és a katasztrófa elkerülhetetlen. Október 9-én szorongva várt választ Budapestről. De csak 10-én hajnali 0 óra 20 perckor a bizottság a következő táviratot:

"Fegyverszünet megkötése kívánatos. Aláírására meghatalmazás megadva. Kikötött együttműködésre készség megvan. Nemes őrnagy Kőrösmезőn át indul...."

Majd 11-én 9 óra 30 perckor jött aközvetkező taviat:

"Magyarország előzetes fegyverszüneti feltételeket elfogadja. Kéri részletes fegyverszüneti tárgyalás mielőbbi megindítását és a teljes titoktartást addig amíg a Budapesten tu lerőben lévő németekkel szemben a frontről katonai erőket hozhatunk nemet puccskíséret és azzal kapcsolatban öldöklések, különösen zsidó pogrom megakadályozása végett. Hogy epártállást /értsd: átállást/ megtehessek és hogy biztosíthassuk a fegyverszüneti feltételek végrehajtását, kérjük a Budapest félé nényomuló orosz csapatokat megállítani."

Sajnos, egyik sürgöny sem tartalmazta a feltételek szöszzerinti visszaközölését és azok pontonkénti elfogadását. Így a bizottságnak minden meggyőző erejét és tudását latba kellett vetnie, hogy Molotovhoz kerülhessen és őt, valamint Dekanozov helyettes külügyminisztert egy október 11-én éjjel 3 óra 10 perc és 4 óra 20 perc közti lezajló tárgyaláson rábirja arra, hogy az előzetes feltételek elfogadásának elismerése után a bizottság most már aláírassa a feltételeket tartalmazó okmányt. Ezen a Kremlben tartott ülésen a bizottság az orosz csapatok megállításának szükségességét is közölte Molotovval. Molotov a tárgyalás vége felé, közölte, hogy Churchill és Biden Moszkvában vannak és így rövidesen megtárgyalható a kérdés, megígérte, hogy még aznap sor kerül az aláírásra.

A következő tárgyalás Molotov lakásán, a Kremlben folyt le október 11-én este 7 és fél 8 óra között. Molotov először közölte, hogy elfogadják az orosz csapatok megállítására vonatkozó kérést és azok a Tisza vonalánál egy-két napig nem fognak előnyomulni s támadni. Reményét fejezte ki, hogy a bizottság hamarosan megkapja a végleges fegyverszüneti tárgyalásra és aláírásra szóló írásbeli meghatalmazást. Ekkor a bizottság, hivatkozva a végleges fegyverszünet gazdasági kötelezettségeire, azt kérte, hogy gazdasági szakértőként hozassák Moszkvába báró Radvánszky Antalt, aki akkoriban mint disszidált diplomata a nyugati világban tartózkodott.

Ezután Molotov átnyújtotta az előzetes fel-

tételeket tartalmazó okmányt, amelyet a bizottság három tagja este 7 óra 57 perckor írt alá.

Az ülés után a bizottság azonnal közölte az eredményt Budapesttel. Ugyanakkor Budapestről sürgöny érkezett, válaszképen a bizottság korábbi kérésére, amely a fe tételék teljes szövegét és annak szöszzerinti elő gadását tartalmazta, valamint azt, hogy a kormányzó úr Budapesten marad.

Másnap az oroszok azt kérték, hogy Budapestről küldjenek Szegedre egy parlamentert, akivel letárgyalhatják a katonai együttműködést. Sajnos Utassy Loránd ezredes, akit e célra október 13-án leküldtek Szegedre, tökéletesen tájékozatlan volt s így a tárgyalások nem vezethettek eredményre. A magyar katonai helyzetről viszont a bizottság október 13-án este fél 12-kor hosszú és részletes sürgönyt kapott Budapestről.

12-én este érkezett meg Tarnai István, a volt bukaresti magyar követség titkára, akit a bizottság kérésére az oroszok Bukarestből minden holmi nélkül elhoztak, hogy azután a bizottságnak való "prezentálás" előtt napokig a Ljubljankában tartásnak fogva. Ő volt talán addig az egyetlen ember, aki ebből a hírhedt börtönből élve jutott ki.

A következő két nap a bizottság számára folytonos katonai tárgyalásokat hozott, többnyire az orosz vezérkar épületében. Október 15-én már lesújtó tartalmú sürgönyök érkeztek Budapestről. A bizottság nyomott hangulatát csak az a körülmény változtatta meg kissé, hogy október 15-én este 5 óra 20 perckor befutott Nemes József őrnagy a végleges fegyverszünet aláírására szóló meghatalmazással. Ennek szövege a következő:

"J'autorise par la présente M. Gabriel Faraghó, Colonel-General hongrois ainsi que M. Domokos Szent-Iványi, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire et le comte Géza Teleki, Professeur d'Université à signer de la part de Royaume de Hongrie une convention d'armistice avec les Puissance Alliées : l'Union des Républiques Soviétiques Socialistes, les Etats Unis de l'Amérique et l'Empire Britannique.

En foi de quoi j'ai signé la présente en la faisant munir de mon sceau.

Budapest, le 9 octobre, 1944.

Horthy"

Sajnos 20 óra 20 percekor újabb sürgöny jött, mely közölte, hogy ifjabb Horthy Miklóst a németek elfogták. Majd 16-án reggel 5 órakor három sürgöny futott be, beszámolva a budapesti náci-nyilas puccsról és közölve, hogy a bizottság azonnal keresse az összeköttetést Veress Lajossal. E három sürgöny feladási ideje október 15-én délutánra esett. Az utolsó sürgöny rövid és szomorú mondatból állt: "Vezérkar főnökének nyilatkozatát a német kézben lévő magyar rádió hamisítva adta le."

Október 16-án Budapesttel az összeköttetés megszünt. Veress Lajost hiába kereste a bizottság - ő sem jelentkezett. Mint ahogy később kiderült, a németek elfogták még a főhadiszállásán. Ezzel szemben Kuznyecov október 17-én délelőtt közölte, hogy Petrov tábornokhoz, a 4-ik ukrán front parancsnokához átjött Miklós Béla vezérezredes néhány tisztjével. Délután közölte a bizottsággal a kormányzó úr rádiószózatát 15-éről, a Szálasi-féle kormányalakítást és a kormánynevsort. Közben létrejött a telefonösszeköttetés Miklós Bélával, aki Veress Lajosról semmit sem tudott.

18-án Szent-Iványi és Nemes repülőgépen Petrov főhadiszállására indultak. 19-én Szent-Iványi telefonon értesítette Faragót és Telekit, hogy ott helyben próbálnak kormányt alakítani: Petrovnál tartózkodott akkor Mechlisz Lázár vezérezredes, az orosz "Himmler", Moszkva védelmének megszervezője és Sztálin bizalmasa. Ő vetette fel, sőt talán határozta el részben, hogy a leendő magyar ellenkormányt Miklós Béla alakítsa és ő legyen a miniszterelnök.

20-án közölte Antonov, hogy a kormányzót a németek elfogták és elhurcolták. Egyben felkérte a fegyverszüneti bizottságot, hogy sürgősen alakítsanak kormányt. A bizottság ekkor javasolta Debrecent, mint kormánysszékhelyt, ami később meg is valósult.

A fegyverszüneti bizottságot közben többször átszállásolták. Először egy másik Moszkva körüli villába, ahol nyilván jobban tudták felügyelet alatt tartani, majd október 18-án a város központjába, egy nagy épületbe, de oly kicsi és hideg lakásba, hogy bundában aludtak és szinte a gáztűzhelyre ülve lehetett csak mosakodni, az illemhely padlója viszont állandóan vízzel volt

borítva. Innen november 1-én átköltöztették őket a volt japán katonai attasé lakásába, amelyet volt magyar követeségi irodabutorokkal rendeztek be. Faragó meglepetésére saját szőnyegeit találta itt, amiket mint moszkvai katonai attasé vásárolt régebben, és elkobozták tőle eltávozása után. Éjjel-nappal két NKVD tiszt őrizte a bizottság tagjait, akik ezért egymással csak autogva beszélhettek. De minden valószínűség szerint néhány mikrofont is elhelyeztek a különböző lakásokba.

A tárgyalások legnagyobb része éjjel zajlott le. Előtte, azért hogy a bizottság tagjait kifárasztják, 3-4 órás mozifilmdarabokra vitték a kőelhárító épületébe. Testgyakorlat napi két óra sétából állott, természetesen kísérettel. Ujság és rádió nem állt rendelkezésre, csak a moszkvai adó egy beépített hangszórója szórt az orosz híreket és némi zenét, mely aszerint változott, hogy hol harcolt a vörös hadsereg. Budapest elfoglalása előtt Lisztet és Lehárt, utána a Bécs felé húzóódó frontarcok alkalmával Mozartot és Strauss-valcerekét sáritettek műsoraikba. Állandóan vodkát adtak inni és fontos tárgyalások előtt 5-6 vizegpohárral kellett Sztálin egészségére meginni - amit nem lehetett visszautasítani. Hogy miért, azt mindenki elképzelheti: egy liter vodka és többórnyi mozinézés után éjszaka közepén tárgyalni országos fontosságú ügyekről s hozzá udvariasan mosolyogni, nem mindennapi feladat. Az oroszok célja az volt, hogy fáradt emberekkel szemben akarataikat könnyebben keresztülvigyék.

Október 23-án Szent-Iványi Domokos és Nemes visszaérkeztek. Majd november 8-ig nem történt semmi. E nap délutánján hirtelen elhozták az oroszok a bizottság lakására Miklós Bélát, szárnysegédjét, Csukássy Lajost és vezérkari főnökét, Kéri Kálmánt. 10-én őket is a bizottság lakására kvártélyozták. 12-én új "vendégek" érkeztek: Vörös János vezérezredes, feleségével és fiával.

Ezekben a napokban a helyzet reménytelennek látszott. A bizottság nem kívánt tárgyalni a moszkvita magyar kommunistákkal, az oroszok viszont nem kívántak moszkvai kommunisták nélküli ellenkormányt. Részben ezért nem történt semmi három héten át.

/Polytatjuk!/

Műfordítási pályázat

A *Hirünk a Világban* most folyó ankétje során is világossá vált, hogy a magyar irodalom külföldi viszonylagos ismeretlenségének legfőbb oka a magyar remekművek egyenrangú fordításának aránylag kis száma. Új fordítótehetségek felkutatására, illetve a már ismertek új munkára serkentése céljából a *Hirünk a Világban* műfordítási pályázatot hirdet meg.

A pályázók választhatnak két novella /Móricz "Hét krajcár"-jának s Kosztolányi "Gipszangyal"-a/ angolra fordítása között. A két mű legjobb fordítása meg fog jelenni az OCCIDENTAL PRESS egyik legközelebbi kötetében. A novellák szövegét kívánatra megküldjük.

A pályaműveket a következő birákból álló zsűri fogja elbírálni: Dr. William H. F. Lamont professzor, a Rutgers University-n az angol nyelv és irodalom tanára, a magyar irodalom lelkes pártolója, Dr. Reményi József professzor, a Western Reserve University országos hírű összehasonlító irodalom-történet tanára, valamint Dr. Sziklay Andor, a kiváló amerikai-magyar író és műfordító.

A pályázat első díja 50 dollár, második díja 25 dollár, harmadik díja 10 dollár. Az illymódon díjazottakat, valamint a következő három legjobbnak ítélt pályamű készítőjét emléklappal is jutalmazzuk.

Nyilvánvaló, hogy a díjak összege csupán szimbólikus, s az sem a pályaművek értékét, sem az azokra szánt időt és fáradságot nem reprezentálja. Talán ez nem kíván külön megokolást, minthogy az emigrációs magyar irodalom nehéz helyzete közismert.

A pályaművek csakis jellegével legyenek ellátva, a pályázók azonban egyidejűleg közöljék teljes nevüket és címüket a szerkesztővel. A szerkesztő a bírálóbizottság tagjaival csak a pályázatok szerzőinek jellegét fogja közölni. A pályázat határideje: 1955, szeptember 1.

AZ AMERIKAI MAGYAR REFORMÁTUS EGYESÜLET

1801 "P" Street, N. W. — Kossuth House — Washington 6. D. C., USA.

Az egyetlen magyar testvérségitő egyesület, melyet az Egyesült Államok kongresszusa látott el charterral. 7 millió dollár vagyonunk, 30 millió dollár érvényben lévő biztosításunk van. Felveszünk az USA területén élő és 55 évesnél nem idősebb személyeket. Adunk élet-, baleset-, betegség-, valamint egyéni és családi kórház- biztosítást.

KÉRJEN TAJÉKOZTATÓT!

Ankétünk: "A magyar irodalom világirodalmi helyzete"

A NAGY MAGYAR REGÉNYEK

Irta: DR. WILLIAM H. F. LAMONT

Dr. William H. F. Lamont professzor, a Rutgers University-n az angol irodalom tanára, neves irodalomtörténész, a magyar irodalom leglelkesebb amerikai propagálója.

Lamont professzor neve akkor vált Amerikaszerte ismertté, amikor 1930-ban közzétette első ajánlott olvasmányok listáját /*Minden idők hatvan legnagyobb regénye*/. Kezdeményezése nyomán hasonló listákat készítettek az összes művészetek területéről az egyes művészeti ágak akkori kiemelkedő alakjai. E listák bejárták a világot.

Midőn 1947-ben a *Books Abroad* téli számában megjelent Lamont *Szaz legjobb regénye*-e, a lap szerkesztője ezt írta róla: "Azt hisszük, hogy e számunkban a leg gondosabban készített és egészében a legjózanabban összeállított ilyesfajta listát tesszük közzé, mely valaha nyomtatásban megjelent."

Lamont professzor most a magyar regényről állít össze hasonló listát. Ehhez kéri a *Hírünk a Világban* számára írt alábbi cikkében olvasóink segítségét. A végleges lista meg fog jelenni az egyik nagy amerikai irodalmi folyóiratban.

Reméljük, Lamont professzor akciója fel fogja hívni az amerikai közönség figyelmét a magyar irodalomra, s talán a kiadókét és mecénásokét is, ha ugyan ilyenek még léteznek.

*

Nemrég egy flamand irodalmi folyóiratba, a brüsszeli *De Perscoop*-ba írt cikkemben hívtam fel a figyelmet a következő négy ajánlott olvasmányok listájára: William Lyon Phelps *Tizenöt legkittünőbb regény-ére /1923/*, Arthur Symons *Tizenöt legkittünőbb regény-ére /1925/*, Somerset Maugham *Tíz legjobb regény-ére /1947/* és Debis Saurat *Huszonkét vitathatatlan remekművére /1953/*. Utána összevettem a négy listát, mégpedig két különleges szempontból: 1. hogy megtaláljam azokat a regényeket, amelyeket a négy bíráló kedvelt, 2. hogy megtudjam, hány könyvet választottak ki nemzetenként.

A harminchat regényből – ennyit ajánlottak összesen – a következő tizenkettő kapta a legkedvezőbb helyet:

Richardson Samuel.....Clarissa, 1748
Fielding Henry.....Tom Jones, 1749
Austen Jane.....Pride and Prejudice, 1813
Stendhal.....Vörös és fekete, 1830
Balzac Honoré.....Goriot apó, 1835
Dickens Charles.....Copperfield David, 1850
Hawthorne Nathaniel....The Scarlet Letter, 1850
Flaubert Gustave.....Madame Bovary, 1857
Hugo Victor.....A nyomorultak, 1862
Tolsztoj Leó.....Háború és béke, 1869
Tolsztoj Leó.....Karamazov, 1877
Dosztojevszkij Fedor..Karamazov-testvérek, 1880.

Ha nemzetiségük szerint osztjuk el a harminc regényt, kiderül, hogy összesen öt országból származik mind: 14 Franciaországból, 13 Angliából, 5 Oroszországból, 3 Amerikából és 1 Spanyolországból. Magyar regény egy sem szerepelt a négy listán.

Vajjon kellett volna-e szerepelnie? S ha igen, melyeknek?

Alább közlünk egy harminc regényből álló ajánlott olvasmányok listáját; magyar egyetemi tanárok ajánlata alapján készült. Vajjon a *Hírünk a Világban* olvasói áttanulmányoznák-e ezt a listát s válaszolnának-e a cikk végén található három kérdésre? Nagyon hálás lennék, ha megtennék.

Jósika Miklós.....Abafi, 1936
Eötvös József.....Magyarország 1514-ben, 1847
Kemény Zsigmond....Özveggy és leánya, 1857
Jókai Mór.....Az új földesúr, 1863
Jókai Mór.....A jövő század regénye, 1872
Jókai Mór.....Az aranyember, 1873
Justh Zsigmond.....A pusztai könyve, 1891
Mikszáth Kálmán....Szent Péter esernyője, 1895
Ambrus Zoltán.....Midás király, 1906
Gárdonyi Géza.....Isten rabjai, 1908
Kafka Margit.....Színek és évek, 1912
Tormay Cecik.....A régi ház, 1915
Krúdy Gyula.....Napraforgó, 1918
Szabó Dezső.....Az elsodort falu, 1919
Herczeg Ferenc.....Az élet kapuja, 1919
Kosztolányi Dezső...Nérő, a véres költő, 1921
Móricz Zsigmond....A fáklya, 1925
Kosztolányi Dezső...Édes Anna, 1926
Babits Mihály.....Halálfiái, 1927
Zilahy Lajos.....Két fogoly, 1927
Tamási Áron.....Ábel a rengetegben, 1932
Szántó György.....Stradivari, 1933
Kassák Lajos.....Egy ember élete, 1934
Móricz Zsigmond....Erdély, 1935
Móricz Zsigmond....A boldog ember, 1935
Tamási Áron.....Jégtörő Mátya, 1936
Nemeth László.....Kocsik szeptemberben, 1937
Zilahy Lajos.....A földönfutó város, 1939
Kodolányi János.....Istének, 1941
Márai Sándor.....Béke Ithakában, 1952

Ime, a három kérdés:

1. Mely regényeket venne fel a jegyzékbe a meg nem említettek közül?

2. Saját véleménye szerint melyik a tíz legjobb magyar regény?

3. E tíz közül melyeket tartana /ha vannak ilyenek/ elég érdekesnek arra, hogy véleménye szerint az *Ötven világirodalmi remekmű* közé fel kellene venni?

/Ha magyarul válaszolnak, kérem, írjanak e lap szerkesztőjének, Csicsery-Rónay Istvánnak, P. O. Box 1005, Washington 13, D. C., U. S. A.

Ha angolul írnak, irányítsák válaszukat Dr. William H. F. Lamont címére: English Department Rutgers University, New Brunswick, N. J., U. S. A. /

GONDOLATOK

A MŰFORDÍTÁS PROBLÉMÁIRÓL

Ira: SZIKLAY ANDOR

II.

Egy-egy műfordítás sokszor a műfordítónak jobb képe, mint az eredeti versnek. Mutatja, hol és meddig lazák az erkölcsi; hol és mennyiben nem tágit az igazságtól; mikor mivel lehet lenni a verslábáról.

Goethe *Über allen Gipfeln*-jét egyszer költői társasjáték keretében lefordította Kosztolányi, Móricz Zsigmond és Tóth Árpád. Érdekes és jellemző az eredmény, szavaknak, hangzatoknak, ritmusoknak változataival, formai, tartalmi, hangulati eltérésekkel a részletekben.

Az eredeti:

*Über allen Gipfeln
Ist Ruh,
In allen Wipfeln
Spürest du
Kam einen Hauch,
Die Vögelein schweben im Walde,
Warte nur, balde
Ruhest du auch.*

Kosztolányi szerint:

"A szikla-tetén
Tompá csend.
Elhal remegőn
Odadönt
A szél lehelleje is.
Madárka sem rebben a fák bogára,
Várj, nemsokára
Pihensz te is.

Móricz szerint:

"Ott nyugszik a csúcsokon
A csend.
És itt a lombokon
Alig leng
Szellő, ha sejtéd is.
Az erdőn is hallgat a kis madár,
Várj csak, nemsokára majd
Megnyugszol te is."

Tóth szerint:

"Immár minden bérceit
Csend ül.
Balk lomb, alig érzed,
Lendül.
Sóhajt az éj.
Már búvik a berki madárka,
Te is nemsokára
Nyugszol, ne félj."

*
Idegennyelvű, fordításra alkalmatlannak látszó idiomatikus szójáték visszaadására is képes néha a magyar nyelv. Amikor a *Rubaját*-ot fordítottam és a "Küza Néme" /"Fazekak könyve"/ című részben jelképes fazekak merültek fel -

/"Vegyesen volt ott kis és nagy edény,
a fal mellett, a padló peremén.
Némely fecsegett, némely csak figyelt,
más meg értetlen gubbasztott helyén..."/

- ennek korai bevezetése gyanánt szerepelt a jóval előbbi quatrain-ek között egy, amelyben egy korszak úgy válaszolhat Omar kérdéseire, hogy meg-megcsobban a benne levő bor. Az eredetiben olyan szójáték van, amelyet magyarul hiven és könnyen lehetett visszaadni úgy, hogy a korszak "kotyogott" - a szó mindkét értelmében egyszerre.

Az ilyesmi azonban kivétel; szerencse dolga. Szójátékok kívül esnek a legitim műfordítás zónáján.

*

Kipling világszerte népszerű *If*-jének csak Kosztolányi általi fordítását ismertem Magyarországról és csak a Szebenyei Józseftől valót innen Amerikából. Magam is készítettem egyet kedvtelésből. Mindegyikből idézek itt négy sorpárt, bizonyos jelenségek illusztrálására. Megjegyzendő, hogy a szereplő rímeket mindegyik esetben már az előző sorpár meghatározza a keresztímekek a versen végighúzódo sorozatában.

Kipling:

*If neither foe nor loving friends can hurt you,
If all men count with you but none too much*

Kosztolányi:

"Ha se ellenség, se barát sem sérthet
S mindenki számol egy kicsit veled"

Szebenyei:

"Ha se ellenség, se barát nem sérthet
És mindkettőt egyformán kezeled"

/Sajátom:/

"Ha sem barát, sem ellen föl nem dülhat
S mindenkit számbavéssz, de nem nagyon"

Kipling:

*If you can dream and not make dreams your master,
If you can think and not make thoughts your aim*

Kosztolányi:

"Ha álmodol s nem zsarnokod az álmod,
Gondolkodol s becsülöd a valót"

Szebenyei:

"Ha álmaid rabszolgává nem tesznek
S fékezni tudod a gondolatok"

/Saját:/

"Ha tudsz álmodni s nem vagy álmok rabja,
Ha gondolkodsz, de eszköz csak eszed"

Kipling:

If you can trust yourself when all men doubt you
But make allowance for their doubting too

Kosztolányi:

"Ha kétkednek benned s bizod magadban,
De érted az ő kétkedésüket"

Szebenyei:

"Ha hinni tudsz magadban, míg a bárgyúk
Kétkednek s az életed pokolá"

/Sajátom:/

"Ha kétkedők közt emagad nem kétled,
De nem neheztelsz kételyük miatt"

Kipling:

Yours is the Earth and everything that's in it,
And - which is more - you'll be a Man, my son!

Kosztolányi:

"Tied a Föld és minden, ami rajta
És - ami több - Ember leszel, fiam!"

Szebenyei:

"Tied a világ s annak minden kincse,
Sőt, mi több, fiam: Ember leszel!"

/Sajátom:/

"Tied a Föld és minden földi szerzet
S mi annál is több: Ember léssz, fiam!"

*

A szabad világban élő regényíróink munkái néha meglepően jó fordításokban jelennek meg. Máskor, nagyobb vonalaik szaggatottságáról, görbeségéről, szintetiségről nem is szólva, nyüzsgenek bennük a "leiterjakab"-ok. Nemrég angol nyelven megjelent egy-egy kitűnő magyar regényben ilyesmik lelhetők:

Egy dadogó mellékalak odaszól a leveletíró fűlakhoz: "A k-k-kiss for Gwen..." És: "His letter K sent a tiny spray of spittle onto the letter paper."

A levélpapírból "letter paper" lett; Berlintek elfogadnak. Nagyobb baj az, hogy "K" kiejtésével egyszerűen nem lehet bepermetezni a papírt. Annál inkább lehet azonban "cs"-vel - és nyilvánvaló, hogy az eredetiben az volt; "kiss" helyett "csók".

Ugyanannak a regénynek egy kis politikai háttérrel festő részében Ottó "örökkös király" mint "everlasting king", örökké tartó, hogy ne mondjuk: elnyúlhatatlan király, szerepel. Persze a "perpetual" sem volna helyes, hanem csak a "hereditary". A fordító nem tudta, hogy itt az örökkösnek nem az örökléthez, hanem az örökséghez van köze /"rex hereditarius"/.

Egy másik regénynek mindjárt a harmadik mondatában az "istenes" angolul "something glorious", nyilván a "divine" fogalomkörből, mint "istenti".

A nyelvtudás a műfordítónak csak egy eszköze a többi között.

*

Egy herculesi feladatot tíz különféle megoldással, Poe *The Raven*-jének tíz különböző magyar fordítása, különösen érdekes példákkal szolgál. Az eredeti költemény gondolatait és hangulatát

még prózában is nehéz szépen, hűségesen visszaadni más nyelven, hát még rimben, ritmusban, formában, szellemben, tartalomban, színekben, egyjutt és egyszerre. A soroknak a versszakokban való változatos elrendezése olyan ritmusokból alkotott szerkezetben, mint amint Poe dolgozott ki, sehol másutt nem takálható a világirodalomban.

Mindjárt a kulcs-szó, a "Nevermore", súlyos probléma elé állítja a műfordítót. Ezt a szót ismételteti a holló, erre tanították meg. Poe a *Philosophy of Composition* c. tanulmányában, mely példa nélkül álló - de nem egészen hihető - valótlomás egy mestermű létrejöttének minden pillanatáról gondolatról-gondolatra, sorról-sorra, azt mondja, hogy azért választotta éppen a "Nevermore"-t, mert szerinte az angol nyelvben az "o" a legzengőbb magánhangzó, az "r" a legnyomatékosabb mássalhangzó, és a szóból ellenállhatatlanul árad egy kétségbeejtő melankólia. Karinth gyilkos gúnyval figurázta ki a szót, azt a "fordítást" javasolván rá, hogy "nevem Mór", aminél képtelenebb és egyben hangzatlilag tökéletesebb "mőfordítás" el sem képzelhető és aminek mulatóságos voltát fokozza Poe megjegyzése, mely szerint a "Nevermore" esetleg a neve a hollónak, így tanulta meg éppen ezt a szót...

A nyolcadik szakaszban és attól kezdve mindegyikben megjelenik a tragikus szó, mint a szakaszok zárószava. Vibrál rá minden érzék, mint Beethoven ötödik szimfóniájának négyhangjegyes "sorscsapásaira". Döntő fontosságú sarkkő az a szó: szilárdsága az egész építményét nagy mértékben határozza meg.

Hat műfordítónak a szót így adta magyarul: "Sohasem". /Franyó Zoltán, Babits Mihály, Faludy György, Kosztolányi Dezső, Szász Károly és az amerikai magyar John Szabó Taylor/.

Három így: "Sohamár", egyszóban. /Tóth Árpád, Harsányi Zsolt - aki két eltérő fordítást készített a versről - és Pásztor Árpád/.

Idézzük eredetiben a költemény első két sorát, a legsejtelmesebb, legmegkapóbb zenei megnyitók-akkordok egyikét:

Once upon a midnight dreary, while I pondered,
weak and weary,
Over many a quaint and curious volume of for-
gotten lore

Műfordítóink ezt így adták vissza:

Franyó:

"Egyszer, éjfél tájt, a rejtett, ^{elfelejtett} únt magányban
furosa könyv mélyébe révül elborongva bús eszem"

Babits:

"Egyszer, mint éjfél közelgett, bóbiskoltam
tudományok furcsa könyvén, ellankadva, terhesen"

Faludy:

"Egyszer, késő téli éjben ültem sárga lámpafényben
vén könyvek közt, álmódzva régi-régi rimeken"

Kosztolányi:

"Egyszer, elmúlt régen éjfél, ültem sárga lámpa-
fénynél
régii bővös fóliánsan tétovázott a kezem"

Szász:
"Egyszer néma rideg éjen ültem elmertülve mélyen,
Álmodozva valamely rég elfelejtett éneken"

Taylor:
"Egyszer régen, éjjél táján, hogy töprengtem
bágyadt-bávan
Egy porlepte, fura-ferde tudományos tételen"

Tóth:
"Egyszer egybús éjjéltájon, mig borongtam
zsongva, fájón
S furcsa könyvek altatgattak, holt mesékből vén
bazár"

Harsányi /1./:
"Egy sajtáságos kötetben bóbiskolva, ernyedetten,
Vén meséket nézegettem. Éjjél volt, sötét, sivár"

Harsányi /2./:
"Egy sajtáságos kötetben bóbiskolva, ernyedetten,
Vén meséket nézegettem. Már éjjélre járt a sor"

Pásztor:
"Egyszer, borús éjkezőpen, lapozgatok búsan, ébren,
elmém régi tudományok csodás országában jár"

És így tovább: tenorok, baritonok és basszusok dalolnak, magyarul, az egyik szebben, a másik erősebben, a harmadik behizelgőbben... de a madár, mint Poe mondja, "still is sitting, still is sitting", még mindig ül, magányosan, háborzongatóan, várva - a jobb és egyre jobb műfordítást.

Akad-e még közöttünk, - vagy azok között, akik majd helyünkre állnak, - aki lánzsát mer törni érte?

Akárhogy is, Adyval:

"...ha a lehetetlent nem tudtuk lebírni,
volt egy szent szándékunk: gyönyöröket írni."

A MAGYAR IRODALOM KÜLFÖLDÖN

Hozzászólás Reményi József cikkéhez.

Reményi József azt reméli, hogy második-harmadik generációs magyar amerikaiak fogják angolul tolmácsolni a magyar remekműveket. Szerintem az eddigi tapasztalatok nem reményteltek, de Reményi ebben nagyobb szakember nálam. Világosan megmutatta, milyen különleges akadályai vannak a magyarból való jó fordításoknak. Csakhogy az, hogy a szakkönyvek, lexikális művek, monografiák sem foglalkoznak vagy rosszul foglalkoznak a magyar kultúrával, aminek e lap sok szomorú példáját mutatta be, a fentiekkel nem magyarítható, nem menthető. Itt van például a *Thesaurus of Book Digest*/Crowm, 1954/. Ez nemcsak a skandináv irodalmak remekait vagy népszerű műveit ismerteti elég részletesen, hanem például a holland munkákat is. De e tekintetben valamennyi nyugateurópai ország kedvezőbb helyzetben van Magyarországnál; az utóbbi irodalmából amúgy csak Petőfit, Jókai Magyar nabob-ját és a *Liliom*-ot említi. A-

rany, Madách, Ady, stb. hiányoznak; nem azért, mintha nem volnának fordítások, mert - ha kis számmal is - vannak; azért sem, mintha nem érdekelnek a mai kiadókat és olvasókat. Hiszen a cseh irodalomból sem sok amerikai olvassa ma vagy olvasná fordításban Kollar, Comenius, Husk, Chelcicky, Husz, stb. írásait, amikről a könyv részletesen ír /s ez igen helyes/. Az ok egyszerűen az, hogy Prof. Manning a Columbia egyetemről, aki a "keleteurópai" irodalmat ismerteti itt, sokkal jobban érdekli a szláv irodalmak iránt és ismeri őket mint a magyart.

Sajnos, nem osztjuk Reményi József reményét, hogy a magyar-amerikaiak majd -betyárbecsületből" lefordítják a Zrínyiászt vagy Móriczot, de ismétljük, amit már többször szövegettünk: hogy az itteni sok magyar professzornak egyszerűen "becsületből" kötelessége volna kulturánk ilyen "betyár-tárgyalását" megszüntetni. Fordító-művészeket nem tudunk elővarázsolni, de szakembereink sok van itt; csak olyan van kevés, aki ebbeli "becsületbeli" kötelességet oly hiven teljesítené, mint Reményi.

/Major Róbert/

IRODALMUNK ISMERETLENSÉGÉNEK OKA

Irodalmunk viszonylagos ismeretlenségének okát részben hivatalos kultúrpolitikánk, részben a magánkönyvkiadói tevékenység hiányainak tulajdonítom. Előbbi elmulasztotta a passzív, tehát külföldiek számára rendelt ösztöndíjak okos alkalmazásával Magyarországra vonzani a külföldi egyetemi ifjúságot és a külföldi tudósokat, akik egyedül lettek volna hivatva irodalmunkat megkedvelni és azt a maguk anyanyelvén megszólaltatni. Azt hiszem, nem tévedek, ha külföldi irodalmi termékek kifogástalan magyar fordítását csak jó magyar írótól remélem és vice versa. Gondoljunk csak Imaoka Dasuidzsiro és Macartney példáira. Csak akik bennünket megismernek és meg is kedvelnek, végezhetnek hozzájuk hasonló munkát. Efelől egyedül pénzzel megfizetni túl drága s az eredmény sohasem az igazi. De ha egykori kultúrpolitikánkat így szempontból elmarasztaljuk, állapítsuk meg, hogy hazai könyvkiadónk is mindent megcsináltak, csak helyzetük magaslátán nem. Ne beszéljünk itt arról, hogy mit tartottak ők "bestsellerek"-nek és mik lehetnek volna komoly külföldi sikerei az igazi magyar irodalomnak, úgy ahogyan azt a külföldi igények és izlés mai ismeretében megítélhetjük. Ezt az ügyet ők nem tekintették a maguk ügyének, illetve ilyen fajta hivatásukat soha fel sem ismerték.

Megállapíthatjuk, hogy irodalmunk jobb hivatalos kultúrpolitikát és hivatása magaslátán álló könyvkiadói politikát érdemelt volna meg a múltban és követel meg a jövőben.

/Padányi-Gulyás Jenő/

/Ankétunkat köv. számunkban folytatjuk/

NAGY FERENC ÁZSIÁBAN

Nagy Ferenc volt magyar miniszterelnök útban Pakisztán felé, ahová a Pakisztáni Külügyi Társaság több hetes előadókörútra hívta, március 17-én hajnalban a Fülöp-szigetekre érkezett.

Március 21-én látogatást tett Manglapus külügyi államtitkárnál és Garcia külügyminiszter és helyettes elnöknel. A látogatás, melyről ismét fényképekkel számoltak be a manilai lapok, megemlítve, hogy Nagy Ferenc a Nemzetközi Parasztunió képviselőtében utazik, mintegy két óráig tartott.

A délután folyamán Nagy Ferenc sajtókonferenciát tartott, melyen megjelentek az összes manilai lapok tudósítói s néhány nemzetközi hírgyőzőség képviselője.

Íme, néhány idézet a lapokból:

"Ázsiának a szerepe a nemzetközi politikában úgy kezd kibontakozni, mint egy harmadik szereplője, mely egyedül képes megteremteni a tartós béke alapjait, mondotta Nagy Ferenc. A közelgő Bandungi Konferencia alkalomul szolgálhat ezeknek a népeknek arra, hogy egyensúlyozó tényezővé alakítsák magukat és elősegítsék a világbéke megteremtését." /*Manila Bulletin*, 1955, III. 22./

"Nagy Ferenc a következő fontos megállapításokat tette Ázsiáról a tegnapi sajtókonferencián: 1. A kommunisták képtelenek nyíltan meghódítani Ázsiát, így a világnak ebben a részében szubverzív taktikával próbálnak hatalomra jutni; 2. Egy erőteljes harmadik csoport van kialakulóban Ázsiában, mely az új demokráciákból tevődik össze; 3. A Bandungi Konferencia azért történelmi jelentőségű, mert ez az első eset, hogy a korábban koloniális elnyomás alatt lévő népek mint szabad nemzetek találkoznak egymással." /*The Manila Times*, 1955, III. 22./

"Nagy Ferenc felidézte, hogy a Szovjet a jaltai megegyezés következményeként hódította meg Kelet Európát. Nem kétséges, hogy a nyugati hatalmakat jó szándék vezette a megállapodás létrehozásakor, azonban később nagy hibát követtek el, amikor tétlenül hagyták, hogy a Szovjet kihasználja a megegyezést a saját céljaira." /*The Philippine Herald*, 1955, III. 22./

"Nagy Ferenc megjósolta Nagy Imrének, a jelenlegi magyar miniszterelnöknek a közeli bukását, majd meglepéssel állapította meg, hogy nyolc évi kommunista világnézeti nevelés sem volt képes megtörni a magyar nép ellenállását." /*The Manila Chronicle*, 1955, III. 22./

"Nagy Ferenc megállapította, hogy ha Ázsia szabad nemzetei a kommunizmus áldozatává lesznek, sem a hidrogénbomba, sem más hatalom nem tudja megmenteni a világot a demokratikus eszmék számára. Felhívta az ázsiai szabad népeket arra, hogy tegyenek nagyon határozott lépéseket a kommunista szubverzív megállítására." /*The Evening News*, 1955, III. 22./

/Arra a kérdésre válaszolva, hogy nem fél-e, hogy a Kommunista Kína meg fogja próbálni magához ragadni a vezetést a Bandungi Konferencián; /"Ha Kína magához tudja ragadni a vezetést a konferencián, ez a demokratikus ázsiai országoknak a legnagyobb gyengeséget mutatná ki." /*The Manila Chronicle*, 1955, III. 22./

Március 22-én Magsaysay, a Fülöp-szigetek elnöke fogadta Nagy Ferencet. Ugyanaznap délután egy Manila környéki középiskolának a záróünnepélyére volt meghíva, ahol népi táncokat és dalokat adtak elő a tanulók a tiszteletére.

Este az *Overseas Press Club* diszvendége és szónoka volt. A Club vezetőségének kérésére Nagy Ferenc beszédének témája a békés együttélés volt. A békés együttélés - mondotta többek között - lényegében a nyugati demokrácia és szovjet kommunizmus közötti békekötést és a hidegháború fegyverszünetét jelenti. Békekötés azonban sem nemzetek, sem ideológiaiak között nem jöhet létre addig, amíg a fegyverszüneti feltételek nincsenek megállapítva. A szabad világnak legalább a következőket kell követelnie a Szovjettől, mint a békekötés feltételeit: 1. önrendelkezési jog a világ minden népe számára, mely jelenti a régi kolóniák felszámolását éppúgy, mint az új szovjet kolóniákat; 2. a népek lefegyverzése nemzetközi felügyelet alatt, mely természetesen csak akkor érhető el, ha a Szovjet megnyitja a határait; 3. garancia arra, hogy a Szovjet felhagy a külföldi kommunista és szubverzív mozgalmak támogatásával. Tartós békés együttélés azonban csak akkor biztosítható, ha a szabad népek kidolgoznak egy átfogó világprogramot az elmaradott nemzetek felemelésére.

Nagy Ferenc beszédét a helyi rádióállomások is közvetítették, a beszédet követő kb. egyórás kérdés-felelet periódussal együtt. Végül a Club engedélyt kért a beszédnek a tagok számára való kinyomtatására.

*

Egy hetes manilai tartózkodás után Nagy Ferenc folytatta ázsiai útját március 24-én Hongkongon keresztül Bangkokba érkezett.

Március 30-án sajtókonferenciát tartott Nagy Ferenc a Burmai Újságíró Szövetség székházában, melyről különösen a burmai nyelvű lapok hosszú hasábjain számoltak be.

Négy napos burmai látogatás után, április 1-én Új-Delhibe érkezett Nagy Ferenc, ahol az indiai parasztmozgalom vezetői fogadták. Az öt napos indiai tartózkodás főleg régi barátok látogatásával telt el.

Március 25-én a távollévő szaími külügyminiszter nevében Dilok herceg, külügyi államtitkár fogadta félórás beszélgetésre. Másnap, 26-án, a protokollfőnök kérésére, aki a szintén távollévő miniszterelnököt képviselte, aláírta a miniszterelnökség vendégkönyvét.

Nagy Ferenc következő megállója Burma fővárosa, Rangoon, volt. A *Nation* című angol nyelvű lap az első oldalon számolt be érkezéséről és lemondásának körülményeiről. /1955, III. 29./

"Útban Pakisztán felé - idézi a *Nation* Nagy Ferencet - megragadom az alkalmat arra, hogy megálljak néhány napra Burmában, Ázsia egyik legdemokratikusabb országában. Régióta nagyrabecsüléssel követem U Nu miniszterelnök politikai szereplését."

/Nehru miniszterelnökkel még előző, 1954 novemberi indiai útján találkozott. Megbeszélésük során Nagy Ferenc megkérdezte tőle: "Miniszterelnök Úr, amikor harcol a kolonializmus ellen, miért nem foglalja beke ebbe a küzdésbe a kelet európai országokat is, melyek a legkegyetlenebb szovjet kolonializmus alatt szenvednek?" Nehru válasza ez volt: "Bizonyos különbségek vannak a kelet európai országok státusa és a régi kolóniák státusa között. Bárhogy nevezzük is azokat, a Szovjetunió kizsákmányolja és elnyomja Magyarországot és a kelet európai országokat, és én soha ennek a politikának a jogosságát el nem ismertem s a jövőben sem fogom elismerni."/

*

Nagy Ferenc április 5-én érkezett Karacsiba, hogy megkezdje pakisztáni előadókörútját.

Április 8-án Ceylon pakisztáni nagykövetségénél, Dr. T. B. Jayah-nál tett látogatást, kifejezve sajnálatát, hogy nem tudja Ceylont is bekapcsolni ebbe a körútba, ahová szintén meghívták előadásokat tartani.

Nagy Ferenc első és legfontosabb előadása Karacsiban a Külügyi Társaság székében volt 9-én. A *Sunday Morning News* másnap /1955, IV. 10./ a következőképpen számolt be az előadásról, "0-roz kolonializmus Európában" c. cikkében:

"Nagy Ferenc felhívást intézett a szabad világhoz tegnapi beszédében egy pozitív és konstruktív világra program előkészítése érdekében mely elég erős arra, hogy eltörölje a kommunizmust a föld színéről.

Beszédének témája 'Az európai szovjet kolonizáció hatása az ázsiai népek fejlődésére' volt.

A volt miniszterelnök felhívást intézett a világhoz a kolóniák eltörlésére, hangsúlyozva, hogy a régi nyugati kolóniákkal együtt az új szovjet kolóniákat is fel kell számolni Kelet-Európában.

Nagy kifejezte azt a meggyőződését, hogy az ázsiai népek nem ismerik a szovjet kommunizmus igazi jellegét és hangsúlyozta egy nagyméretű felvilágosító propaganda szükségességét, amely rámutat arra, hogy a kommunizmus nem egy haladó, hanem egy reakciós állam-kapitalista ideológia.

Rámutatott arra is, hogy míg a nyugati hatalmak felszabadítottak 600 millió ázsiait a koloniális elnyomás alól, addig a Szovjet meghódított és kolonizált 100 millió európaikat. A Szovjetnek ez a hódító politikája felelős a jelenlegi nemzetközi feszültségért és a nagyarányú fegyverkezéssért, mely a békes megoldást szinte lehetetlenné teszi."

Ugyancsak 9-én Nagy Ferenc teára volt hivatalos a török nagykövet, S. R. Arbel, otthonában.

Április 10-én reggel Pakisztán miniszterelnöke, Mohammad Ali fogadta Nagy Ferencet. Amint a karacsi-i *Morning News* /1955, IV. 11./ írja: "A találkozó kb. 40 percig tartott és hír szerint nagyfontosságú dolgokat tárgyaltak meg." A lap Nagy Ferenc képét is közli.

Este a pakisztáni miniszterelnök zártkörű bankettet rendezett Gamal Abdel Nasszer, az egyiptomi miniszterelnök tiszteletére, melyre Nagy Ferenc ismét hivatalos volt. A diszvacsonya után Dr. Mahmud Fawzy, Egyiptom külügyminisztere folytatott Nagy Ferencel egy kb. háromnegyedórás megbeszélést.

Április 12-én H. S. Suhrawardy igazságügy-miniszterrel ebédelt Nagy Ferenc. Később csatlakozott hozzájuk Iskander Mirza belügyminiszter.

Közvetlenül a Bandungi Konferencia előtt Nagy Ferenc nyilatkozatot adott a *Morning News* s a *Dawn* c. lapoknak, amelyek azt április 16-i számukban közölték.

"Európai ember vagyok - mondotta többek közt - és mégis nagy várakozással nézek a közelgő Bandungi Konferencia elé. Azt várom a konferenciától, hogy Ázsia és Afrika fiatal nemzetei eredményesen munkálkodnak az igazi béke megteremtésén, a demokrácia megerősítésén, az elnyomott népek önrendelkezési jogának visszaállításán és az elmaradott nemzetek gazdasági és kulturális felemelésén. Ezek igen nagy feladatok, de ezeknek megoldásától függ az emberiség jövője..."

A népek önrendelkezési jogának visszaállítása vagy megteremtése a kolonializmus és imperializmus felszámolását jelenti. Súlyos hibát követnének el az ázsiai és afrikai nemzetek, ha csak a régi kolóniák felszabadítását követelnék, de beháynának szeméket az új kommunista kolonializmus előtt. A régi kolonializmus a felszámolás útján van. A háború után megindult egy dekolonizálás, mely 600 millió embert felszabadított.

KOVÁTS MIHÁLY EMLÉKTÁBLÁJA CHARLESTONBAN

Kováts Mihály ezredes emléktábláját, mely az Amerikai-Magyar Szövetség kezdeményezésére készült, május 27-én leplezik le katonai díszpompá keretében Charlestonban, ahol Kováts ezredes hősi halált halt az amerikai szabadságharc egyik csatájában.

Clark tábornok, akinek az eredeti amerikai elgondolások szerint tíz évvel ezelőtt az oroszok helyett kellett volna bevonulni Magyarországra, a parancsnoksága alatt álló *Citadel* katonai akadémián helyezteti el az emlékművet.

Bácskai Béla-hoz, a szövetség főtákarához intézett táviratában Clark tábornok ezt írja: "Hálásan köszönöm a Finta Sándor remekbeakasztott művét, mely a huszárlovat megülő Kováts Mihály ezredest, az amerikai szabadságharc lovaságának megszervezőjét ábrázolja. A gyönyörű emlékmű ünnepélyes leleplezésére legalkalmasabbnak a május 27-i díszes katonai felvonulást ajánlom, mikor is egy teljes tisztii zászlóalj tiszteleghet az amerikai magyarság első hősi halottjának..."

Április végén Bush szenátor törvényjavaslatot terjesztett a kongresszus elé, mely javasolja, hogy május 11-ét, Kováts halálának napját, országos ünnepévé proklamálják.

Eisenhower elnök pedig Szántay Dénielhez, a szövetség elnökéhez intézett levelében ezt írja: "...A fiatal amerikai nemzetnek tett szolgálatai Lafayette, Pulaski, Von Steuben és Kosciuszko, valamint más nemzetiségű hősek vitéz társaságába emelte Kovátsot..."

Miért állott meg ez a dekolonizálás? Mert ugyanakkor a Szovjet 100 millió európai embert kolonizált. A régi kolóniák felszámolásának legfontosabb feltétele a szovjet kolóniák felszámolása. Ennek a felfogásnak világosan ki kell jönnie a bandungi határozatból, mert másképpen a kolonializmus elleni határozat irreális lenne.

Nagyon fontos kérdés az ázsiai és afrikai nemzetek gazdasági és kulturális felemelése. A technika és tudomány áldásait meg kell osztani a világ népei közt. E tekintetben azonban Ázsia és Afrika nemzeteinek, a saját erőfeszítéseik mellett, szükségük van a Nyugat támogatására is. És a nyugati világ kész a támogatásra teljesen önzetlenül. Nagy hiba lenne, ha a Bandungi Konferencián urrú lenne egy Nyugat ellenes hangulat, mely elvonná a nyugati országok kedvét a támogatástól. Nagy felelősséget vennének magukra azok a politikusok, akik egy nyugatellenes hangulattal küszködve meghosszabbítanák az ázsiai és afrikai népek elmaradottságát.

Meg vagyok győződve, hogy Ázsia és Afrika szabad nemzetei - amelyek függetlenek a világkommunizmus kötelező irányától - eredményesen fognak tanácskozni a felsorolt nagy feladatok megoldásán.

Pár nappal később Nagy Ferenc elhagyta Karacsit, hogy előadásorozatát Nyugat-Pakisztán és Kelet-Pakisztán városaiban folytassa.

A BANDUNGI KONFERENCIA

A 29 ázsiai és afrikai nemzet indonéziai találkozója előtt a nyugati fővárosokban az volt az érzés, hogy a régi anti-kolonialista és Amerika-ellenes hangulat fog a konferencián felülkerekedni. Ehelyett, ahogy a *New York Times* /1955. IV. 24./ írja, "a megfigyelők nagy meglepetésére a kommunistaellenes és a Nyugattal, ill. az USA-val való együttműködésben hívó nemzetek öntudatos és erőteljes magatartása" vált dominálónvá. Egyik delegáció "másik után foglalt állást a kommunizmus ellen, és pedig: a török, a libanoni, a libériai, a liberiai, az aranyparti, az iraki, a szudáni, az iráni, a pakisztáni, a ceyloni, a szíriai, a japán, a fülöp-szigeti. Mindegyik összehasonlítást tett a régi s az új, kommunista kolonizációt között."

"Mi itt mindnyájan - mondotta Sir John Kotelawala, ceyloni miniszterelnök Bandungban - gondolom szembenállunk a kolonializmussal. De ugyanilyen egysegesen és ugyanilyen határozottan adjuk tudatára a világnak, hogy egyhangúlag szembenállunk a kolonializmus minden formájával és egyhangúlag elhatározzuk, hogy döntés és eredményes akciót kezdünk a kolonializmus minden formájának eltörlésére a föld színéről..."

A kolonializmusnak több formája van. Az első s legnyilvánvalóbb a nyugati kolonializmus. De van a kolonializmusnak egy másik megjelenési formája is. Gondolok például a közép- és kelet-európai csatlósállamokra kommunista uralom alatt - Magyarországra, Romániára, Bulgáriára, Albániára, Csehszlovákiára, Lettországra, Litvániára, Észtországra és Lengyelországra.

És há mi egységesek vagyunk a kolonializmus elutasításában, nem köteleességünk-e nyíltan kifejezni elutasításunkat a szovjet kolonializmussal szemben éppúgy, mint a nyugati imperializmussal szemben?

... A konferencia hívjon fel minden nemzetet, mely idegen területet tart uralma alatt, hogy 10 éven belül adjon az alárendelt népeknek teljes függetlenséget." /*The Washington Post and Times Herald*, 1955. IV. 22./

Az utolsó napon, a határozatok megfogalmazása közben, a kolonizáció elítélése körül fejlődött ki a legszenvedélyesebb vita. Mivel két kommunista résztvevője is volt a konferenciának /Kína és Vietnám/, egyhangú határozat csak úgy jöhetett végülis létre, hogy a kolonializmus elítélésénél kihagyták az utalást mind a szovjet, mind a nyugati formájára. Ez lett a végső szöveg:

"... A konferencia meggyőzött abban, hogy 1. a kolonializmust annak minden megjelenési formájában elítéli és szükségesnek tartja gyors felszámolását;

2. a népek alávétése idegen leigázásnak, uralomnak és kizsákmányolásnak az alapvető emberi jogok megtagadását jelenti, ellentétben áll a UNO Alapokmányával s gátolja a világbéke s együttműködés fejlődését;

3. támogatást nyújt a szabadság és függetlenség kérdésében mindezen népeknek és

4. felhívja az érdekelt hatalmakat, hogy adják vissza a népeknek a szabadságukat s függetlenségüket."

NYUGATI FIGYELŐ

ALBÁNIA

Nagyar filmeket

mutattak be az ország főbb városáiban: "Felszabadult föld", "Dalolva szép az élet", "Erkel", stb. /*Nagyar Nemzet*, továbbiakban: *NN*, 1954, X. 6. /

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Amerikai Magyar Tanulmányi Alap

alakult a Chicago melletti Elmhurst College-ben. Első tevékenysége lesz egy magyar múzeum és könyvtár felállítása. "Magyar-Amerikaiak Nagyjainak Emlékosznoka" is létesül. Az Alap első elnöke Molnár Ágoston lett, az elmhursti magyar fakultás igazgató tanára. Alelnökök: Reményi József professzor, Szabó István, a magyar református egyházkerület elnöke, Ince Sándor, Del Préda Anna, a chicagói American Opera Co. vezetője.

Jászi Oszkár

az 1918-as demokratikus forradalom legkiemelkedőbb alakja, a középkorlelő európai konföderáció egyik első apostola, március 2-án ünnepelte 90-ik születésnapját.

Ledöntötték a Kossuth-szobrot

Los Angelesben ismeretlen tettesek. A merénylet 1954, X. 1-én történt az *Exposition Park*-ban kevéssel azelőtt felállított, Finta Sándor mintázta bronzszobor ellen.

Kondorossy László

egyfelvonásos operáit mutatta be a clevelandi WRSR rádióállomás: *The Pumpkin* /1955, II. 13/, *The Midnight Duel* /III. 13./, *The String Quartet* /IV. 10./. Június 12-én bemutatásra kerül: *Mystic Fortress*, melynek meséje a Kőműves Kelemenballadán alapul.

Amint a *Cleveland News* írja /1955, I. 7./, a *The Pumpkin*-t "tavaly nagy sikerrel mutatták be a *Public Music Hall*-ban", akárcsak egy másik Kondorossy-operát, a *Voicé*-t.

A Magyar Cserkészszövetség

1954-es évi jelentése szerint Szövetségnek 2813 tagja van 44 csapatban. A 44 csapat közül Európában van 7, Északamerikában 19, Délamerikában 13, Ausztráliában 5.

EXILED EUROPE címmel.

angolnyelvű, a kelet-európai emigrációkkal foglalkozó folyóirat indult New Yorkban. Magyar dolgokban helyenként tárgyilagossá, helyenként elfogult.

ANGLIA

A Londoni Filharmonikusok

Bartók Zene-jét adták elő március 4-én nagy sikerrel. A *TIMES* /1955, III. 5./ szerint "a művet gyakrabban szeretnénk hallani, mivel az tökéletesen jellemzi szerzőjét, azt a különös, egyszerű, kérilelhetetlenül becsületes és sokszor keményszavú embert..."

ARGENTINA

Szalay Lajos rajzolóművészről

ir hosszú tanulmányt az *Esto Es c.* folyóirat 1955. I.-i számában.

"A művész eddig elvonultan élt; - írja többek közt - ez látszik meg festményein. Nem is a szépséget akarja kifejezni, sem az érzelmeiket képein, hanem következetesen az emberi igazság kifejezésére törekszik, mely az ősi szabadság és biztonság utáni vágyon nyugszik.

1949 óta él Tucumánban. Párizsból jött, ahol a legjobb rajzolóknak közé számított. Ma-

gyar parasztemberek gyermeke. Nagyon gondos nevelésben részesült..."

A lap közli Szalay hat rajzát /*Adam és Éva, Ivaszat, Szanalom, Férfi bőgrével, Az Apokalipszis négy lovasa*/ s kiemeli, hogy Szalay mindig visszatér vallásos katolikus tárgyaihoz.

Szalay nemrég megjelent 100 rajzának utolsó lapjairól ezt írja: "Ezek mintegy szintézisét képezik mindannak, amit ez a művész tud és érez; önmagukban is korunk legnagyobb rajzolóí közé helyeznek."

"Azt hisszük - írja a lap a könyvről - hogy a monográfia kiadásával Szalay befolyása az argentin művészetre nemsokára érezhető lesz."

AUSZTRÁLIA

"Béla Bartók's Magyar folksong elaborations"

címmel dr. Edvi-Illés tanulmányt közli a *Canon c.* zenei folyóirat 1954 karácsonyi száma vezetőhelyen, Bartók képével díszítve.

AUSZTRIA

Nagyar népművészeti kiállítás nyílt meg Bécsben. Az első három napon 7500 látogatója volt. /*NN*, 1955, IV. 27. /

BELGIUM

Dr. Lamont professzor

"A XIX. század 50 legfontosabb regénye" c. cikktől a *De Periscope* első oldalán közli /1955 II. 1. /. Az ötven között két magyar is szerepel: Mikszáth *Szent Péter esernyője* és Jókai *Aranymember-e*.

BRAZILIA

Magyar Szemle

cimen új magyar folyóirat indult Sao Paulóban, 1954 őszén. A tudományos, irodalmi és művészeti folyóiratot a most alakult Magyar Szemle Társaság adja ki. A *Magyar Szemle* színvonalas, pártpolitikától független lap, egyúttal pedig az emigráció legnagyobb terjedelmű kiadványa.

Dr. Kógl. Szeverin

a saopauloi Könyves Kálmán Szabadegyetem rektora értékes könyvecskét adott ki portugál nyelven "Mit adott a magyarság a világnak" címen. Az 64 oldalas kiadványt képek és a színes magyar címer díszítik.

BULGARIA

Ronthy Hanna

vendégszerepelt Szófiában a "Csárdáskirálynő"-ben, a "Narica grófnő"-ben, a "Montmartról ibolya"-ban és a "Fig orvagy"-ben. /*Pecserni Noutni*, 1954, VIII. 13./

CHILE

Illés Béla

a moszkovita író-politruk "Fegyvert a vitést éneklők" c. regénye jelent meg spanyolul. /*Nouvel Hép.*, 1954, V. 30./

COLOMBIA

Magyar rajzoló karrierje

Áldor Péter, akinek a háború után "1944" címmel kiadott rajzai a néoi borzalmakról már otthon is nagy felhámsít keltek, a keleti totalitáriánizmus elől Párizsba költözött. Itt nemsokára nemzetközi hírt szerzett rajzaival. Ennek köszönhetően 1948-ban a legnagyobb colombiai lap, az *El Tiempo*, meghívását Bogotába. Rajzait nemcsak Latin-Amerika, hanem az USA lapjai - köztük a *New York Times* - is sűrűn átvesszik.

COSTA RICA

Peyer Károly

a magyar szakszervezetek képviselőiben résztvett a nemzetközi szakszervezeti kongressz-

szuson. Costa Rica államelnöke is fogadta. Peyer Panamába is ellátogatott.

CSEHSZLOVÁKIA

Erkel "Bank ban"-jat

március 6-án bemutatták Opava városában. /*MN*, 1955, III. 10./

DÁNIA

Földes Andor

zongorahangversenyéről "Kivételes élmény" címmel emlékezik meg a kopenhágai *Szocialdemokraten*. "Földes nemcsak egy fantasztikusan fejlett technikájú zongorista - írja a lap 1955. II. 14-i számában - hanem igazi művész is."

DÉLAFRIKA

A kékszakállú herceg várat

mutatták be Capetownban. /*Irodalmi Ujság*, 1955, II. 19./

EGYIPTOM

Moriez. Zsigmond

válogatott novelláit adták ki Egyiptomban. A kötet bevezetője ismerteti az író életét és munkásságát. /*MN*, 1955, II. 24./

FINNORSZÁG

Magyar kerámiat kiállítást

rendezett Helsinkiben a budapesti kormány. A kiállítás 1955 IV. 2-án nyílt meg.

FORMOZA

Kínai-magyar szótár

készül 180,000 kifejezéssel magyar jezsuiták közreműködésével.

FRANCIAORSZÁG

Francia-Magyar Bizottság

alakult Párizsban, mely a francia és magyar nemzet közötti baráti és kulturális kapcsolatok ápolását tűzte ki céljául. A Comité elnöke Jules Romain, a francia Akadémia tagja. A választmányban többek közt helyet foglal: Fernand Gregh, André Maurois és André Siegfried akadémiai tagok. Robert

Schuman igazságügyminiszter, Guy Mollet, Robert Buron, Maurice Schuman, Robert Bichat, André Philip, képviselők, ill. volt miniszterek, Ernest Pezet, a szenátus elnöke, számos diplomata, egyetemi tanár és tábormok, Louise de Vilmorin írónő, stb. A Comité magyar társelnöke Auer Pál, v. párizsi követ, főtitkára Jacques Benet v. képviselő, titkárai Barrey Emile és Raksányi Árpád.

FÜLÖP-SZIGETEK

Nagy Júliaról

aki atyját, Nagy Ferencet kíséerte ázsiai útján, közöl hosszú riportot a *THE EVENING NEWS* 1955, III. 22.

GÖRÖGORSZÁG

Nagy Vince

a Nemzeti Bizottmány egyik elnöke s a Magyar Jogász Szövetség elnöke az Athénben tartandó nemzetközi jogászkongresszuson részt fog venni.

HOLLANDIA

KALVINISTA SZEMLE

címmel 1955, III. -ban jelent meg egy új, tartalmas és szép kiállítású vallásos folyóirat. Szerkesztői: Krüzsely József és Komjáthy Aladár.

"Földes Andor zongoraestje ismét arról győzött meg bennünket - írja a *Het Vaderland* /1955, III. 7./ - hogy ez a művész a legkiválóbb virtuózok sorába tartozik s azonkívül mélyen érző művész is... A sajátmaga által zongorára átirta "Háry János"-szvitben a zongorát egészen zenekarszerűen kezeli. Szenvedélyes örömmel játszott, ami átragadt a közönségre is..."

Földes egy másik hangversenyéről a rotterdami *Maasbode* /1955, III. 9./ "Égészen nagyszabású zongoraművész" címen írta: "Lelegzetelállítón adta elő Bartók 2. Zongoraversenyét, elejétől végéig csodálatosan"

Földes Andor Belgiumban is hangversenyezett, ahol a brüsszeli *Le Soir* azt írta, hogy "Mozartot nem lehet szebben játszani." /1955, III. 2./

INDIA

Magyar népművészeti kiállítást rendeztek Kalkuttában februárban, márciusban Bombayben, áprilisban Új Delhiben. Az *Anon-ác Bazar Patricio* c. lép kiemelte, hogy "rogtán szemünkbe ötlök az India népei és a magyar nép művészete közti nagy hasonlóság". /*MN*, 1955, IV. 1. /

INDONÉZIA

Magyar dokumentumfilm

az angol-magyar meccsről készült "Évszázad mérkőzése" szerepel az indonéz mozis programban. /*Művelt Nép*, 1955, III. 6. /

IRÁN

Csiky Gergely

"Ingenyelők" c. színművét adták elő Teheránban. /*Művelt Nép*, 1954, V. 30. /

IZLAND

László Ervin

a State Department kiküldetésében Isaac Sternnel hangversenykörútra ment. Januárban Rejkjavikban játszott. További állomásai: Egyiptom, Törökország, Libanon, Szíria, Izrael, Görögország. /*New York Times*, 1955, I. 9. /

IZRAEL

A magyar irodalom

számos remekművet fordították már le héberre. Főleg Avigdor Hameiri közel három évtizedes működésének köszönhető, hogy Ady, Petőfi, Madách, Jókai, Molnár Ferenc művei immár héberül is megjelentek.

A baloldali szociáldemokraták Lukács György és Varga Jenő könyveit adják ki.

Goldzieher Ignác volt budapesti professzor is Izraelben működik jelenleg.

A héber ifjúsági folyóiratok "Az európai népek szabadságharcái" c. cikksorozatukban nagy teret szentelnek Kossuth Lajosnak és Rákóczi Ferencnek. /*Az Ember*, 1955, IV. 9. /

JAPÁN

Ray Gyula TISZAZUG-ja

a tokiói *Hai-yu-za* színházban került bemutatásra áprilisban. /*MN*, 1955, IV. 21. /

JUGOSZLÁVIA

A Testvériség-Egység

magyar kiadóvállalat Bodrits István kiadással az élen számtalan magyar könyvet adott ki az elmúlt évek folyamán. Mai délvidéki írókon kívül József Attila, Mikszáth, Arany, Móricz, stb., valamint ifjúsági könyveket jelentetett meg. Figyelemreméltó Bodrits István "Magyar Helyesírási Szótára". A kiadó Ujvideken működik.

KELETNÉMETORSZÁG

A BANK BÀN-t

mutatták be áprilisban Dessauban. Április 10-én Palánky Klára, a budapesti Operaház tagja, lépett fel benne. Utána Drezsdában és Weimarban is énekelt. /*MN*, 1955, IV. 9. /

KINA

Magyar harikaturá-kiállítást

rendeztek Pekingben. A kínai sajtó hosszan méltatta a rajzokat. /*MN*, 1955, IV. 30. /

LENGYELORSZÁG

A Chopin-versenyen

a tíz első közt nem szerepelt magyar, de a további tíz díjazott közt volt három: Frankl Péter, Vásáry Tamás és Szendrei Imre. /*MN*, 1955, III. 20. /

LUXEMBURG

Visky Janos "Hegedűverseny"-ét

a luxemburgi rádió, abban a hitben, hogy a szerző már nem él, meghangszereltette, miután csak apartitúra zongorakivonata került a kezükbe. A tévedés kiderülte után a szerző engedélyt adott az új változat előadására, de csak Luxemburg területén. /*Művelt Nép*, 1955, III. 20. /

MADAGASZKÁR

Benyovszky Móriról.

olvashatjuk a "Tengerentúli Franciaország" miniszterének védnöksége mellett kiadott *Madagascar à travers ses provinces* c. könyvben:

"... a békét hosszú ideig semmi sem zavarta Lamboeni király, Andriantsirotszo fiának

uralkodása alatt; 1775 május 1-én szerződés jött létre Maro-antsetrá-ban Benyovszki báró, a király parancsnoka Madagaszkár szigetén's tizenkét törzsfőnök között... Ennek a szerződésnek első cikkelye kimondta: 'A madagaszkáriak mártól fogva uralkodóknak öfelségét, Franciaország királyát, ismerik el.'

MAGYARORSZÁG

A helikopter feltalálója

Asbóth Zoltán megkapta a Nemzetközi Repülőszövetség 1954-évi Paul Tissandier diplomáját. Asbóth 1928-ban készített helikoptere volt a világon az első, mely függőleges helyzetben nagyobb magasságba szállt és pilótájával együtt huzamosabb ideig egy helyben lebegett. /*MN*, 1955, I. 23. /

MEXICO

Szigeti József

Mexico City-ben adott hangversenyén Bartók "Két Portré"-ját is játszotta. /*Christian Science Monitor*, 1954, VI. 12. /

MONGOLIA

Magyarul tanul.

Rincsen, Csojbalzsán-díjjal kiöntetett mongol író, Petőfi versei lelkesítették fel. /*MN*, 1955, III. 27. /

NORVÉGIÁ

Bartók Improvizációit

játszotta Földes Andor, európai hangversenykörútja során az oslói rádióban. Összesen 68 koncertet adott 1954. k. s. 1955. V. 15. között. Svédországban s Finnországban is játszott.

NYUGATNÉMETORSZÁG

"Der Herr Professor Bartók"

címmel a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* /1954, VIII. 23. / Földes Andor tollából hosszú cikket közöl, a tanítvány megindító személyes megemlékezéseit Bartókról. A cikk részlete Földes készülő Bartók-könyvének.

/Legközelebb beszámolunk Földes németországi hangversenyeiről. /

OLASZORSZÁG

Veress Sándor-bemutató a Velencei Zenei Fesztiválon

A tavaly szeptemberi velencei zenei ünnepségeket egy teljes estét betöltő Bartók-koncert nyitotta meg. A további estéken két magyar ujdonság szerepelt: Veress Sándor és Lajtha László vonóstriói.

Veress műve - írja a római *Il Contemporaneo* /1954, X. 2./ - "a fesztivál legszebb hangszeres ujdonsága s az egyetlen kielégítő ujdonság... Aligha van ebben a generációban Veressnél magyarabb zeneszerző, akire Kodály iskolája zeneszerzésben s talán Bartók személyisége is - aki több volt számára, mint csupán tanár - mélyebb nyomot hagyott. Zenéje bensős boldogságot sugároz, képzelőerőben gazdag... Joggal kérdezzük, hogy egy ilyen színvonalú zeneszerzőt mért játszanak oly ritkán."

Az *Il Popolo* /1954, IX. 21./ szerint "a legjobb mű a fesztiválon Veress triója volt, amelyet egyenesen erre alkalomra írt; ha bizonyos hosszadalmasságtól eltekintünk, találhattunk benne gondolati gazdagságot, kifinomultságot és szellemet."

A *Manchester Guardian* /1954 IX. 26./ szerint a bemutatott új művek közül "egy fiatalabb magyarnak, a jelenleg Svájcban élő Veress Sándornak a Vonóshármasa volt a legérdekesebb. E műben, akárcsak az emigrációja alatt írt egyéb munkáiban a tizenkétfős skálát alkalmazza. Ez az örömmel üdvözölt felújítása korábbi, neo-klasszikus műveiben megnyilatkozó lázadásának a modern magyar zenének a népzene részéről fenyegető megmerevedése ellen, ismét mint a, Bartók és Kodály óta legjelentősebb és legeredetibb magyar komponistát mutatja be... Más tekintetben Veress zenéjének nemzeti jellege megmarad - a kéttételes forma, a lirai lassúság, melyet a ritmikus gyors tétel követ, s ami bizonyos fokig a liszti rapszodiák formájában gyökerezik; a gyors tétel vad ütőhangszeres stílusa, melynek során a játékosoknak, egyéb szokatlan dolog mellett, a ritmust ujjakkal hangszerük felületén kell kikopogtatniok."

A *Times* /1955, IX. 22./ szerint Lajtha László triója a népzonen alapuló elkészített nacionalizmus terméke, míg "egy másik magyar, Veress Sándor, triója több eredetiséget mutatott." Mindenesetre, a lap szerint a három új trió /a harmadik a svájci Willy Burkhardé volt/ "korunk zenéjének jelenlegi állapotát reprezentálja".

A berni *Bund* /1955, I. 13./ a három trió berni előadásáról ír bírálatot: "Az érdeklődés középpontjában a Bernben működő magyar zeneszerző, Veress Sándor, Vonóshármasa állott. A kéttételes mű igazi életszerűségével nyugtázza, s ezt szerencsésen ellensúlyozza Veress formaművészete."

Magyar könyvek, hangplemek, csempe- és papírküldés. KELENY. cég. 3650 St. Laurent Blvd. MONTREAL

ROMÁNIA

József Attila

válogatott verseit Veronica Porumbacu fordította románra. /*NN*, 1955, IV. 28./

SPANYOLORSZÁG

"Spanyol-magyar történelmi kapcsolatok"

címmel a barcelonai *La Vanguardia* a *Valbona de las Nonjas*-i apácakolostorban rendezett 1954. X. 9-i ünnepségről bőven megemlékezett. A kolostor templomában nyugszanak I. Jakab aragón király feleségének, árpádházi Jolántának hamvai. A templom falába illesztett emléktábla leleplezése volt az ünnepség főpontja. Az emléktáblát az 1953-ban elhunyt magyarbarát valenciai gyáros s kémikus, Dr. José Agustín Andreu Mossi tervezte és adományozta.

A tábla latin és magyar szövege. A magyar szöveg: "Itt nyugszik árpádházi Jolánta magyar királyi hercegnő, I. Jaime-nak, Valencia királynéjának hitvese, pannóniai szép virágszál, aki Spanyolországot jeles uralkodók és glóriás szentek nemzetiségével ajándékozta meg." Majd alatta szintén magyarul: "Ezt a követ állította Don José A. Andreu Mossi, Valencia hí

fia." *Katolikus Szemle*, 1954. 4. sz.

SVÁJC

Mire emlékeztek a déli harangszó?

A francia-svájci rádió hetenként rendez egy nyilvános varietéelőadást, melynek egyik száma a "Kérdésverseny". A rádióhallgatók beküldik "fogós" kérdéseiket, ezekből a legérdekesebbeket kiválogatják és a nyilvános előadáson feladják egy szakértőkből álló bizottságnak. Ha nem tudnak felelni, a kérdező 50 frank jutalmat kap.

Nemrég Rényey Viktor volt főkonzult ezt kérdezte: "Milyen esemény emlékére szól a déli harangszó és kik voltak az esemény főszereplői?"

A történelemszakértő válaszában zavartan mormogott valamit egy háborúról s valami közelkeleti fejedelemtől. Emlét többet nem tudott. A speaker a hallgatóságot kérdezte meg. Kb. 2000 ember közül senki sem tudta. A speaker meg is jegyezte: "Szép keresztények vagunk! Mindennap halljuk a déli harangszót, de nem tudjuk, miért." Ezután felolvasták Rényey Viktor feleletét.

SVÉDORSZÁG

Anda Géza

adott zongorakoncertet március 23-án és 24-én Stockholmban.

SZOVIETUNIO

Magyar kulturális küldöttség

utazott március végén Moszkvába. Tagjai: Ujjfalussy József, Darvas József, Berei Mária, Palló Imre, Orosz Júlia, Simándy József, Fischer Anni, Kovács Dénes, Hajdú István és Lakatos Sándor népi zenekara. /*NN*, 1955, IV. 1./

TÖRÖKORSZÁG

Magyar népművészek kitüntetése

A múlt évi nemzetközi babykiállítás magyar népviseletbe öltöztetett babák is szerepeltek. Izstanbul polgármestere és kormányzója nemrég elismerő oklevéllel és éremmel jutalmazta a babák készítőit. /*NN*, 1955, III. 5./

Az 'Uj Szakasz'

AHOGYAN A NYUGAT LÁTTA ÉS MEGÍTÉLTE

Az alábbiakban a világsajtó tudósítóinak és munkatársainak jelentései nyomán rövid keresztmetszetet közlünk arról, ahogyan a magyarországi eseményeket a Nyugat közvéleménye elé tárták.

A kép - természetesen - távolról sem tökéletes, vagy teljes. Ennek oka egyrészt az, hogy nem áll rendelkezésünkre minden cikk, ami a nyugati sajtóban Magyarországról megjelent. Másrészt pedig az, hogy ha minden cikk rendelkezésre is állna, helyszöke miatt akkor sem közölhetnénk mindet. A cikkek - amelyek kivonatos idézetek - összeválogatásánál mindenekelőtt a jellegzetességre törekedtünk.

Ebben a részben a budapesti kommunista rezsim 'új szakasz'-ának elindulásától annak kimúlásáig terjedő cikkeket kivonatoltuk. Következő számunkban a nyugati sajtó tudósításai és vezércikkei alapján azt közöljük, hogy milyen cikkekből értesült a nyugati világ újságolvasó közönsége az "újszakasz"-hoz való visszatérés magyarországi eseményeiről.

*

New York Times /1953, VII. 5 / /Vezércikk/
Magyarország a szovjet birodalom egyik legnehezebben megemészthető része. Búszke magyar népének nincs szálvabarát kapcsolata Oroszországgal és saját teljesítményeik a történelem folyamán a világkultúra, -tudomány és a szabadságért folytatott harc terén egész rendkívüli ellenérzést ébreszthetnek bennük a moszkovita oroszosítással szemben, mely erőszakkal le akarja igézni őket.

New York Times /1953, VII. 6. / /Vezércikk/
A gyökeres fordulat Magyarországon nem nyílt zavargások nyomására történt, mint Kelet-Németországban, bár bizonyosnak látszik, hogy a reformokat ilyen fél-lázadásoktól való féltélem kényszerítette ki. Bármi is legyen azonban az oka, nem vitás, hogy nagyszabású visszavonulás kezdődött meg Magyarországon. Rádásul nem valószínű, hogy ez a visszavonulás Magyarországra s Kelet-Németországra fog korlátozódni... A szabad kormányok és népek kötelessége, hogy fenntartsák a nyomást, amelynek hatására a Krenl' kénytelen lesz magát relative gyengének itélni és visszavonulásra kényszerülni. /Lásd mindkét cikkre vonatkozólag: *Hírünk a Világban*, III. évfolyam, 7-8. szám, 5. old. és English Summary/

Neue Zürcher Zeitung /Ernst Halperin cikksorozata, 1954, VII.-VIII. /

Általános észrevételek: A háború előtti, ragyogó, fényárban úszó Budapest nem létezik többé. Nyugateurópai mértékkel nézve az utcákon nincs nagy forgalom, de a főútvonalakon olykor torlódás látható. Főleg hivatalos gépkocsik, vagy taxik közlekednek. Rengeteg a kerékpár.

A szállodák kifogástalanok: melegviz-szolgáltatás van, a személyzet kifogástalanul látja el munkáját. A kávé nem a régi. /Kilója 400 forint, az átlagos havi jövedelem 40%-a/.

A kávéházakban, bárókban a zenekarok a késő éjszakai órákig játszanak. Cigányon kívül hallani modern zeneszámokat is: jazzt, swinget, boogie-t, rumbát és sambát. De nemcsak az éjszakai mulatóhelyek zsúfoltak a hét minden napján, hanem a kisebb sörözők és éttermek is.

Az elegancia teljesen eltűnt, az emberek azonban jólöltözöttek.

Gazdasági helyzet: Szinte elképzelhetetlen, hogy a lakosság ilyen bérek mellett hogyan képes magát ellátni? A rezsim minden dicsekvése ellenére a kormányzat még a legszükségesebb cikkeket sem tudja ellátni az ország lakosságát. Nagyot lendített azonban a helyzeten, amikor szemtől hánytak az egyéni vállalkozás újraindulása fölött.

Az élet mindennapi küzdelmének középpontjában az élelemért és a ruházódásért folyó harc áll. A budapesti polgárt büszkeség tölti el, ha erőt tud meríteni és alkalmat is talál mellékes jövedelemre. Még akkor is, ha a külön-munkát törvények tiltják. Általában a kommunista tervgazdálkodást a magyar nép olyan álibatatos és csökönyös kísérletnek tekinti, amellyel a rezsim az életet igyekszik elviselhetetlenné tenni.

1950-ben kezdődött az erőszakos iparosítás fokozása, a munkanormák emelése, az áremelkedés és a közszükségleti javak eltűnése. Az életszínvonal emelkedése helyett a helyzet rosszabbodott. A parasztok a kollektivizációt a nagybirtokrendszer visszatérésének tekintették. Jellemző fényt vet a helyzetre, hogy az élelmiszerek és textilanyagok árai rendkívül magasak. Az átlag-jövedelem kb. 1000 forint. Sokan azonban csak 600-800 forintot keresnek. Néhány példa az árakra: Jövedésségi férfiflötöny - 1,190 Ft, pulniring - 220, pizzama - 350, sport kiskabát - 480, télikabát - 900, másodrangú férficipő - 110, jó férficipő - 300, elsőrendű férficipő - 550. szap-

pan darabja - 6, kenyér kilója - 3, olaj literje - 21, gyenge minőségű bor - 25, sonka, kolbász kilója - 45, marhahús kilója - 23.

A lakbérek alacsonyok általában. De mivel nincs elég lakás, sokan kénytelenek albérletben lakni. Ennek havi bére 300-500 forint közt mozog. Pl. háromszobás régi lakbérig lakást 25000 forint készpénzért lehet megvásárolni. Ezt igen kevesen engedhetik meg maguknak.

A szolidaritás hatalmas érzése tömör egységbe kovácsolta a lakosságot. Budapesten érezni lehet ezt a kikristályosodott szolidaritást, a nép független, megtörhetetlen szellemét.

Általános politikai észrevételek: Az emberek a nyugati államok polgáraihoz főlegem nélkül beszélnek s gszintén megmondják véleményüket.

A párt- s állami funkcionáriusokon kívül nemigen akad senki, aki a rezsimet támogatná. 1953 júliusától kezdődően észrevehetően enyhült a rendőrségi terror. Sokakat szabadonengedtek az internálótáborokból, vagy rendes bíróság elé utalták ügyüket.

A munkások, parasztok és tisztviselők egy dologban megegyeznek: a kommunista propagandával szemben immunisak és a legszenvedélyesebben ellenzik a rezsimet.

A kommunista párt a tömegektől elszigetelt, külön test az államban. A kommunista vezetők egy önmaguk teremtette gettóban élnek a Svábhegyen.

Még az intelligens, politikai képzettségű s érdeklődésű magyarok részéről is csodálatos érdektelenség tapasztalható minden iránt, ami a kormánnyal, vagy a párttal áll összefüggésben. Ezekről a dolgokról nem is akarnak tudomást szerezni. A kormányt a megszálló hatalom végrehajtó szervének tekintik, melynek döntési, elhatározási joga nincs. Tudják, hogy az ország sorsáról Moszkvában döntenek. Nem érekel tehát senkit, hogy Moszkva budapesti ügynökei miket mondanak beszédekben.

A lakosság pl. a lehető legnagyobb érdektelenséget tanúsította az 1954-es pártkongresszusal szemben. A kongresszusról - a résztvevőkön kívül - senki nem beszélt. Nem lehet találkozni egy emberrel, aki Rákosi, vagy Nagy Imre beszédeit elolvasta volna. Legfeljebb annyit tudnak róluk, amennyit a nyugati rádiók közvetítései és kommentárjai alapján hallottak.

Mindenki tudja, hogy Magyarország jövője az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti küzdelem végkimenetelétől függ. Senki nem kételkedik a Nyugat anyagi, erkölcsi és szellemi fölényében; de gyors döntést akarnak, minden kiegyezéses lépést értelmetlennek tartanak.

Nagyon sokan biznak abban, hogy az ország néhány hónapon belül felszabadul. A pesszimisták is 5 évre becsülik Magyarországot felszabadulását. A korai felszabadulás gondolata - a sok csalódás ellenére is - tovább él. Ez az önmítás teszi lehetővé, hogy a magyarok a kommunistáknak ellenálljanak. Az aktív, szervezett ellenállást céltalannak tekintik a megszálló csapatok jelenléte és a nagylétszámú rendőrség miatt.

Meglepő jelenség, hogy a mindennapi életnek milyen sok területére nem terjed ki a párt ellenőrzése. Az ellenállás legfontosabb fegyvere a párt s propagandájának teljes semmibevétele. Budapesten az a meggyőződés alakul ki a külföldi látogatókban, hogy a kommunista elnyomás alatt élő nemzet a kommunizmust agyonhallgatással öli meg.

Az emberek többsége általában a kommunista párt tagjaival szemben elmésző. Azt mondják, hogy az emigránsok soha nem fogják megérteni: nem minden kommunista csirkefogó. Sokan csak azért lépnek be a pártba, hogy honfitársaikon segíthessenek.

A rezsim propagandistái már régen feladták a reményt, hogy ügyükről a magyar népet meggyőzzék. Meggyőződéses kommunistával - a sajtóosztály alkalmazottain kívül - alig találkoztam. A hallgatás és a megvetés áthatolhatatlan fala miatt, melyet a nép emélt, a propagandisták lelkesedése egyre inkább lelohadt.

Normális körülmények közt pedig a nagy létszámra felduzzasztott kommunista pártnak s a kiterjedt rendőri hálózatnak ezt a megvetést könnyű volna legyőznie. Ez azonban nem történt meg s nem is történhet meg. Jügoszláviában a partizánmozgalom gerince a kommunista párt volt, amely a háború alatt edződött meg. Csehszlovákiában a kom-

munisták a háború előtt is erősek voltak. A magyarországi kommunisták a háború végéig kis csoportot képeztek, mely illegálitásból hirtelen került hatalomra. Az iparosítási és kollektivizációs program ergőtetése újabb materiális és pszichológiai akadályokat gördített a rezsim útjába. A kommunista pártnak Magyarországon nemcsak a tömegei, de az ideológiai élgárdája is hiányzik. Csakis és kizárólag az idegen megszálló csapatok jelenléte tartja uralmon őket.

The Reporter, New York /1954, X. 21./

Sztálin halála után csak Magyarországon következett be olyan változás, amely a kommunista rezsimet alapjaiban ingatta meg. 1953 nyárutóján és őszén 250,000 paraszt lépett ki a tévészekéből. Nagy Imre bejelentése, hogy az aratás után a parasztok - ha akarnak - kiléphetnek a kolhozokból, nemcsak propagandagéret volt, hanem a rezsim vereségének őszinte beismerése. A pártlap is elismerte, hogy a vidék forrong. A kormányzat tehetetlen anéphantulattal szemben. A kormány tagjai és a párt vezetői ismerik népszerűtlenségük óriási mértékét. Pontosan tudják, hogy a paraszt-ság 1953-as forrongásának sokkal komolyabb következményei lettek volna, ha a szovjet csapatok nem állomásoznának Magyarországon.

The Scotsman, Edinburgh /1954, XI. 2./

A magyarországi kommunista rezsimnek a Szovjetunióval való kapcsolataiba egy határozottan titóista színezet keverődött, hogy egy ilyen két ségbeesett kísérlettel próbáljanak a gazdasági válságon segíteni. Farkas Mihály pl. a szovjet példa gépies utánzása miatt panaszkodott.

The Times, London /1954, XI. 2./

Az Új Szakas megindítása Magyarországot ravaszfogásnak minősíthető. A kommunista állambizalom reményei a munkások és parasztok támogatásában ábrándnak tekinthetők. Ezért a rezsim most az 1944 előtti szerepet játszott értelmiségi és hivatalnokréteget is be akarja fogni szekerébe. Ez magyarázza Rákosi letűnését a politikai élvonalból, mert ő ezt a politikát mindig ellenezte.

Le Figaro, Paris /1954, XI. 3./

A kommunista forrásból érkező hírekkel Nyugaton azt a benyomást szeretnék keltetni, hogy abban az országban, mely három év óta Moszkva kísérleti területe, spontán változás megy végbe. Több nyugati lap egyenesen Rákosi likvidálásáról irt... Moszkva azonban semmit sem biz a véletlenre. Ha Magyarországon Népfront néven egy politikai csúcsszervezet hoztak létre, melynek 40 tagja közül csak 14 kommunista... ez nem azt jelenti, hogy politikai változás fog bekövetkezni.

New York Herald Tribune /1954, XII. 6./

Magyarország politikai és gazdasági helyzete rendkívül súlyos. A moszkvai csatlóskormányok alatt élő népek közül a magyarság áll ellen a kommunizmusnak a legszorosabban. A bolsevizmus szempontjából Magyarországot jelképezi a legnagyobb kudarcot. Az Új Szakas ellenére a rezsimellenes gyűlölet és ellenállás növekszik.

Het Vaderland, Hága /1954, XII.7./

Moszkva tudatosán próbálja ki Magyarországon az ú.n. "engedélyes politikát". A magyarországi változásokat nem lehet egyszerűen a magyar nép aktív ellenállásának tulajdonítani. A legvalószínűbb az, hogy az oroszok előre felkészülnek az ausztriai kivonulásra. A Szovjetunió ut. i. ünnepléses ígéret kötelezi, hogy az osztrák állam-szerződés aláírása után 90 nappal Magyarországról a Romániából is kivonják csapataikat. Az engedélyes politikával Moszkva a belső feszültséget akarja óvatosan csökkenteni, hogy elejét vegye komoly ellenállás kitörésének Magyarországon az orosz csapatok kivonása után.

Mezsdunarodna Politika, Belgrád/1955, XII.18/

Az új, bizonytalan magyarországi helyzet fő oka gazdasági természetű. Gerő volt gazdasági diktátor teljes gazdasági csődöt mutatott fel.

New Yorker /1955, I. 22./

A cikk rendkívüli elismeréssel szól a magyar labdarúgókról, akiket a világ legjobb játékosainak tart. Az osztrák-magyar válogatott mérkőzésre - meglepetésszerűen - nyugati újságírókat is Budapestre engedtek. A határ felé gördülő autóbusz utasai tréfálkozva kérdezték egymástól: "Mikor érünk vissza Ausztriába?" "Ugy kb. 8 hónap múlva - hangzott a válasz - Szibérián keresztül."

A határon és Budapest elővárosaiban fehérruhás lányok virággal köszöntötték az autóbusz utasait. A budapesti szállodák előtt a feketezők tömege vette körül a látogatókat. Mindent vásárolni akartak, ami csak Nyugatról érkezett. Nemrégiben egy francia labdarúgót is így megostromoltak, aki eladta cipőjét, úgyhogy papucsban kellett Párizsba hazautaznia.

Az egyik espresso-ban két szomszédja mérgesen újságot, hogy bár a Népstadionban - ahol a mérkőzést játsszák - 94,000 férőhely van, nem tudott jegyet kapni. "Csak a kommunisták kaphattak jegyet" - mondotta. Barátja csodálkozva nézett rá: "Csak nem akarod azt mondani, hogy 94,000 kommunista van Magyarországon?" Ezen nemcsak ők nevettek, de a szomszéd asztalnál a beszélgetést végighallgató két egyenruhás ávós is.

Utban amérikózás felé az autóbuszon egy nyugalmazott gimnáziumi tanár került az amerikai újságíró mellé. A kérdésre, hogy mindig így rajongott-e a labdarúgásért, a tanár azt felelte: "Nem. Pár éve azonban orvosi utasításra elkezdtem járni a meccsekre. Orvosom szerint minden héten ki kell járnom a mérkőzésekre. Aztán megszerettem a futballt. A meccseken legalább az embernek alkalma adódik egész héten visszafojtott érzelmeit valamilyen formában kifejezésre juttatni. Erre bizony manapság Magyarországon nagy szükség van. Az egyik igen kiváló játékost például úgy hívják, hogy Rakosi. Bármilyen jól játszik azonban, bármilyen rokonszenvesen viselkedik, a szerencsétlent - neve miatt - a közönség állandóan pfofjolja."

RÓZSA MIKLÓS ÚJABB SIKERE

Rózsa Miklós "Téma, variációk és finale" c. művét nagy sikerrel adta elő a Los Angelesi Filharmóniai Zenekar január 27-én.

"Nagyszabású mű - írta róla a *Los Angeles Times* /1955, I. 28./ - melyben egy melankólikus magyar oboa-témát alakít a szerző nagy leleményességgel. Egyszerű világos gondolatokban és olyan mestersen van hangszerelve, hogy könnyen válhatna hangversenyműsorok népszerű repertoárdarabjává!"

A *Los Angeles Examiner* /1955, I. 28./ szerint a mű "zenei eszméit a szerző a legnagyobb eredetiséggel és izléssel fejti ki."

A *Hollywood Citizen News* /1955, I. 28./ hangsúlyozza, hogy a darab "színes zenekari tanulmány magyar dallamokra, melyek Rózsa szülőhazájának tüzes, pattogó ritmusai élénkítik."

Rózsa Miklósnak e műve 1937-es bemutatója alkalmával világsikert aratott. "Ragyogó mű, nagy zenei leleményességet, férfias erőt, ritmikai tehetséget s színes hangszerelő képességet árul el. Egyike a legjobb jelenkori műveknek." - írta az amerikai bemutató után a *Musical Courier*.

Szé. Colimpex

45, rue d'Hauteville, Paris X.

Magyar klasszikusok, remekírók, modernek. Verses kötetek, antológiák. Ifjúsági és gyermekkönyvek. Szakkönyvek, nyelvkönyvek, esztétikák. Művészi albumok. Könyvritkaságok, bibliofil kiadványok.

Kedvezményes részletfizetéses akciók keretében mindezekből az Önt érdeklő anyagot kiválogathatja és megrendelheti 33 %-os kedvezménnyel folytatolagos szállításra. Így anyagi gond és utánjárás nélkül pótolhatja magyar könyvtárát. Megbízhat bennünket bármely Budapestben, vagy a külföldön megjelent magyar kiadvány beszerzésével. Gyorsan és pontosan honnyolunk.

Kérje katalógusainkat az Önt érdeklő témakörök megjelölésével!

Szé. Colimpex

45, rue d'Hauteville, Paris X.

Magyarságélmény idegenben

Irta: HAJNÓCZY GERGELY

"Őn magyar?" - hallottuk e kérdést külföldi vándorlásaink során nem egyszer s melyikünk nem adta volna sokért, ha belé láthattunk volna a kérdezőbe: mit gondol rólunk azon az egyszerű, de sorsmegszabta alapon, hogy egy adott nép fiának születtünk. Ha találkoztunk már egy-kéthónfitársunkkal s tapasztalatait nem voltak a legkedvezőbbek, egyáltalán igazságos-e, hogy az így kialakul előnytelen vélemény árnyékoltjából reánk is essék valami? Ha viszont esetleges találkozásai mégis jó emléket hagytak benne, jogosan igényelhetjük-e magunk számára az ilyen véletlenekre épülő "nemzeti hitelképesség" előnyeit? Az is lehet, hogy még sohasem látott magyart, de hallott már egyet-mást rólunk s akkor nem lenne-e végtelenül sajnálnivaló, ha pontatlan értesülései következtében netán rossz helyre skatulyázott bennünket? Nemcsak a népet, mint többé-kevésbé elhatárolható történeti és ethnikai egységet, hanem ugyanakkor engem, téged és mindannyiunkat is személy szerint.

Ime, ilyen tőprengések fogják el az országának határain kívülre sodródott magyart s előbb-utóbb önkéntelenül felmerül benne a kétség: helyes-e a kép, amit rólunk alkottak s hírünk a világban nem rosszabb-e annál, mint amilyenek a valóságban vagyunk?

Külföldi magyarság-élményünknek azonban ez csupán a bevezető szakasza. Olyasféle megrendülés ez, mintha egy világáranoptikumba léptünk volna be, ahol a sok közt hirtelen szembe találjuk magunkat egy olyan viaszfigurával, amely alatt a mi nevünk áll, de nehezen ismerünk benne magunkra. Okkal-e vagy ok nélkül, az nem mindig bizonyos. Életszerűtlensége ellen mindenestre sohasem mulasztjuk el legalább bensőleg tiltakozni s ebből a lelki ellenhatásból születik meg sokaknál, a jobbaknál, a másodlagos és mélyebbre ható élmény-fázis, melynek középpontjában az az önvizsgálatra készítő, de kielégítő válasza talán soha nem lett kérdés áll: hát milyenek is vagyunk tulajdonképpen?

A Trianoni-korszak alkonyra hajló évei be a megaláztatásból kivezető utakat kereső nemzeti öntudat nem egy finomabb érzékenységgű hordozója próbált feleletet találni a kínzó problémára: mi a magyar? Előbb megnézték, mit mond erre az idegen. A legtöbb, amit találhattak, a jóindulatú tájékozatlanság, mely történelmünk némely tragikus tényén túlmenően jobbra csak olyasmint tud rólunk, ami festői külszin vagy idejét múlt, sekélyes romantika. Különböztetve is önismeretért ne menjünk külföldre, mert külső szemlélő-nehezen tud futó körvonalaknál vagy

éppen karikatúránál többet adni. Sorra vettük azután, hogy mit mond a hazai tudomány és irodalom. Nem hiszem, hogy ettől sokkal okosabbak lettek volna. Ha végigolvassuk pl. a Magyar Szemle Társaság kiadásában megjelent "Mi a magyar?" c. kötetnek legjobb szakembereinktől és íróinktól származó tanulmányait, a jellemzésünkre összehordott sok színés egyenítő vonás menthetetlenül olyan típus-aroba olvad össze, amelyben valószínűleg a világ bármely táján élő népek tagjai nagyjából magukra ismerhetnének. Elvégre miért is lennénk mások, különbek, vagy rosszabbak annál, amilyen az ember általában szokott lenni.

Az önvizsgálatnak tehát a szubjektív módszere sem vezethet semmi olyanhoz, ami magyar mivoltunknak hitelt és mintegy végleges mértéket adhatná. Ilyen nincs. Attól eltekintve, hogy népünk anthropológiailag is többszörös intenzív fajkeveredés eredménye, semmi ok sincs arra, hogy akármelyik magyar, mint egyéni emberpéldány, szellemi és erkölcsi alapvonásainak individuális összetettségekben minőségileg ne hasonlíthatna bármely idegen nációbéli embertársához. Nem tehetek róla, de az önvédelem ösztönével szegülök ellen minden olyan eszmei kísérletnek, mely istálló-bélyeget kíván sütni a bőrgömrre azzal a céllal, hogy elkülönítsen s mintegy kirekesszen abból a szélesebb közösségből, melyhez emberségemnél fogva tartozom.

Ennek dacára mindegyikünk jól tudja, mily elszakíthatatlanul hozzá vagyunk nőve ahhoz az országhoz s néphez, ahonnan származunk. Ami bennünk egyetemesen emberi, abba jóvátehetetlenül beleivódott az otthoni szűkebb környezet levegője s egy életlen keresztül akarva-nemakarva hordozzuk a lelki ruhát, amit család, iskola, anyanyelv, nemzeti kultúra és közös múlt sajátos élményszövedékéből szabott ránk a kihez kegyesebb, kihez mostohább magyar végzet. Ez a végzet olyan valami, ami rajtunk, az individuumon kívül és felül áll, mint az a szüntelen menetben haladó hadoszlop, mely gépiesen sodor magával s kitörni belőle nem tudunk, hogy végül is megértsük: hiú minden erőlködés, mely egyéni létünk alakulását függetleníteni akarná az ország politikai, gazdasági, társadalmi és művelődési viszonyainak attól a történetileg adott keretétől, amelybe beleszülettünk és amely helyi szint és jelleget ad gondolkodásunknak és magatartásunknak egyaránt.

És amikor a külföldet járt magyar erre végérvényesen rájött, akkor áll be nála a magyarság-élménynek mintegy harmadfokú lázállapota: a magyar végzet megváltoztatásának olthatatlan vágya.

Ez az élmény fűtötte a múlt század nagy reform-nemzedékét, mely Európától mindent, ami emberi haladás és civilizációs vívmány, új magyar kalandozók zsákmányéhes türelmetlenségével szeregett volna hazavinni a csúnyán lemaradt magyar glóbuszra. S ugyanez az önmarcangoló áhítása a "modern"-nek állította Ady Nyugat-járó generációját szembe a politikai jogtalanságot, szociális senyvedést és szellemi szűklátókört jelentő "Pusztaszerrel".

...Az idegennel való találkozás ez elmaradhatatlan lelki válságának akármelyik stádiumába jutottól is el, magyar testvérem, meg kell érezned: van valami, ami minden torzszalkodási készségünk ellenére - ha akarjuk, ha nem - megfelelően etlenül összekapcsol. Egy láthatatlan bélyeg, egy levethetetlen örökség vagy gyógyíthatatlan dac az új környezettel szemben, amely magába kíván olvasztani - mindegy. Az idegen mint magyart tart számon, rajtad keresztül miniket is megítél s mindannyiunkon keresztül téged. Nem tudni, hogyan és miért, az idegen már közös nevezőre hozott bennünket, rólunk, az egyénről alkotott fogalmait kölcsönösen behelyettesíti, népünkről szerzett felületes hallomását kivétel nélkül érvényes együttthatónak alkalmazza s a nemzeti képleteknek az élettelen algebrájában egy nehezen megmáshítható egyenlőségi jel mindent áthidaló szakajtóját borította ránk.

Ebben a kényszerű helyzetben, be kell látnod, küssé mintha talán felelősök is lennének egymásért. Ennek a ténynek a felismerése azonban, sajnos, már nem sokat segít rajtunk. Előteleteket nem változtathatunk meg egyik napról a másikra. Másokét époly kevéssé, mint a saját magunkét. A kettő azonban, ne felejtsük el, nem megy egyre. Rosszabb a hírünk annál, mint amik vagyunk? Ez lehet kellemetlen, sőt bizonyos vonatkozásban feltétlenül az; de komolyabb veszedelmet nem jelent számunkra. Ellenben azokat az előteleteket, amelyekkel a magunk képzelt kiváltságának hízeltünk, rendszerint keserves csalódásokkal fizetjük meg. Példákat ne idézzünk; az elmúlt pár évtized története éppen elég bőven szolgált belőle. Csak azt ne felejtsük el: egyéni tehetőségekben közöttünk nincs hiány, a nemzeti önismeret azonban, ami az általános fel emelkedésnek legbiztosabb záloga, nálunk még hibetelenül gyermekcipőben jár.

Ez olyan súlyos baj, hogy sürgős nemzeti önrevízió s gyökereig ható erkölcsi megújodás nélkül népünk független fennmaradására nem sok remény marad. De tévedés ne essék: nemzeti önismeretre való törekvésen nem kollektív lélekhívó elyezést vagy éppen a magyar hajdanok sánshódok révületébe visszaesett köldökmézést kell érteni. A tépelődő befelé nézés egyéneknél is dekadens tünet, nápeknél pedig egyenesen az élet revalóság hiányának a jele. Nincs tehát semmi értelme azt keresni, mi a magyar. Az önmagunk felé irányított analízis mindig naiv és hamis. Ne a szubjektumot elemezzük, hanem, azt, amit tesz és alkot. A mű beszéljén magunk helyett; a többi csak hű áradozás. S tegyük hozzá: az idegen is ezt a beszédet érti meg a legjobban, sőt: egyéneknél nem is hisz.

A művel való azonosulás ebben az esetben mégsem pusztán olyan arany szabály, mely minden igazi alkotás emberi hitelének szükségyszerű elő-

feltétele. A művész, bármennyire önmagát adta is benne, művétől különáll, alkotását szemlél-szembe szemlélheti. Egy nép alkotásának tárgya azonban mindenekeifélt önmaga. A mű, amit nemzedékek munkájával létrehoz, saját emberi minősége és egy nehezen kifejezhető nemzeti közlélek, mely a kollektív magatartásnak csupán részfelületekre tagolt és sokféle intézménybe vetült megnyilatkozásából olvasható ki. Nincs benne soha egyöntetűség s ami még szomorúbb: a részek közt ritkán van összhang és surlódásmentesen kapcsolódó rend; az egészet azonban átfogja néhány domináns vonás erkölcsi erővonalai, amiből lassan és türellemmel állítható össze egy sohasem éles, de legalább türethetően hű nemzeti jellemkép.

A magyarság-tudomány idővel bizonyára eljut odáig, hogy intézményekbe és alkotásokba épült jellemünkről megbízható képet fessen egyszerű. Feladatunk azonban ma nem a tétlen önszemlélet, örökbe kapott vagy elhírelt vonásaink fürkészése a tükör előtt. Ezt nyugodtabb és kiegyensúlyozottabb időkre hagyhatjuk. Sokkal fontosabb ennél, hogy minden karakterológiai mellékgondolat nélkül szakadatlanul arra a magyarságra figyeljünk, amelynek gyökeresen meg kell újhódnia ahhoz, hogy holnap "oldott kéveként" végleg szét ne hulljon. Mivel pedig megújódnia csak intézményeiben lehet, alapos számvetést kell tennünk a multtal, hogy könyörtelenül félretoljuk az útból, ami hasznavehetetlen és káros. Mert nem lehet célunk eredeti érintetlenségébe állítani vissza mindent, ami elavult és bántóan kihívó volt már, mielőtt a történelem vihara kíméletlenül keresztülgázolt volna rajta.

Nem lehet eléggé ismételnünk, hogy egy jobb és tökéletesebb, új értékek teremtésére alkalmas ország kitervelésére van szükség s ennek csak egy kánona lehet: a magyarságot mint azonos nyelven beszélő emberek történeti soraközösséget átvezeteni egy minden tagja számára boldogult biztosító szebb és szabadabb jövőbe. Nem kegyes és képmutató ráolvasással, hanem egész életben dekadens felől, általános reformmal. Mint élő organizmusnak, joga van ahhoz, hogy az egészséges fejlődésnek minden feltételével rendelkezék s annak megszerzésében külső hatalom éppoly kevésbé korlátozható, mint egyes társadalmi csoportok meg nem érdemelt kiváltságos helyzete vagy szociális feszültségeket kiváltó gazdasági és politikai társadalmi.

Az emigráció fájdalmas magyarság-élményének ezért csak akkor lesz maradandó haszna, ha képes elrelelni magából egy mondhatók forradalmi elhatározást a magyar nép életviszonyainak olyan egyetemes átalakítására, mely mindenegyes magyar előtt megnyitja az utat az emberi minőség gyakorlatilag megvalósítható legmagasabb fokának eléréséhez. Ez olyan célkitűzés legyen, mely messze föléje emelkedik minden politikai doktrína és érdekharc elválasztó taktikai fogásainak és személyi önzésének. Mert alapjában véve nem arról van szó, hogy közlünk ki boldogult majd otthon vagy ma akárhola világban, hanem külön-külön és együttvéve fel kell készülnünk, hogy választ tudjunk adni a halállal fenyegető mostani idők döbbenetes kérdésére: lesz-e a magyarság nek, mint saját sorsa irányítására hivatott nemzetnek, még helye a nap alatt s van-e a lelkekben olyan világító erő, mellyel megfordíthatjuk a Mohács óta többnyire fekete magyar végzetet.

Tudósaink külföldön

AUER PÁL

a Párizsban megjelenő jogi szaklapban, a *La Vie Judiciaire*-ben választott /1955. I. 3. / Paul Moranne, francia ügyvéd, kommunistabarát beszámolójára magyarországi útjáról.

BOBULA IDA

akit a Washingtonban székelő *American Institute of Archaeology* igazgatósági tanácsába választott, *Sumerian Affiliation* c. munkájáról az egyik legnagyobb sumirológus, a nemrég elhunyt P. A. Deimel, a római *Pontificio Instituto Biblico* igazgatója is megemlékezett. A *Hebrew Union College Annual /Cincinnati/* 1954-es kötetében Deimel Bobula tanulmányát "nagyon gondosan készített, értékes írásnak" nevezi. Deimel Bobula és Varga Zsigmond könyveivel kapcsolatban megjegyzi: "Azok a sumirológusok vannak elsősorban hivatva a sumir ige... titkát felderíteni, akiknek az anyanyelve szintén agglutináló nyelv."

Deimelnek egy másik nyilatkozata szerint "a legkevésbé sem esik nehezére elfogadni a magyarnak a sumirral való rokonságát."

A Párizsban megjelenő *Revue d'Assyriologie*-ban Maurice Lamberttől jelent meg az 1952 évi 4. számban kimerítő ismertetés Bobula Ida munkájáról. "A módszer - írja - egészében véve kitűnő. A könyvet különösen az a mód, ahogyan a problémát megközelíti és bemutatja, teszi hasznossá."

BORHEGYI ISTVÁN

az Oklahomai Egyetemi Múzeum igazgatója, tollából 1954 folyamán a következő tanulmányok jelentek meg: "Cultura Folk y Cultura Compleja en el Area Maya Meridional", *Ciencias So-*

ciales, Vol. V, No. 28, Washington, 1954 /*Pan-American Union Kiadása*/; "Installation of Archaeological and Ethnological Material in the Guatemalan National Museum", *Museum*, Vol. VII, No. 1, Paris, 1954 /franciául s angolul/; "Settlement Pattern Changes in the Santa Cruz Valley", *Landscape*, Santa Fe, Vol. IV, No. 1, 1954.

CHOLNOKY TAMÁS

- a *New York Times* 1955. II. 27-i számában megjelent hosszú ismertetés szerint - az *American Concrete Institute* milwaukeei évi kongresszusán egy új előfeszített beton útburkolat vagy repülőgépterburkolat tervét adta elő, vizsgálva előnyeit. Eisenhower 100 milliárdos útépitési programjával kapcsolatban. Cholnoky a new yorki nagy Harris-féle mérnöki vállalat tervező osztályának a vezetője. Előadásáról számos más vezető ujság is megemlékezett.

FARKAS GYULA

a göttingeni egyetem tanára, *Ungarns Geschichte und Kultur in Dokumenten* címen értékes könyvet írt, mely ezév elején jelent meg Wiesbadenben a *Societas Uralo-Altica* támogatásával. E társaság alapítója Farkas Gyula. A társaság 1954. VIII. 21-27 tartotta taggyűlését Cambridge-ben, az *Internationaler Orientalischer Kongress* keretében.

FERDINÁNDY MIHÁLY

kezdeményezésére kapott helyet számos magyar tanulmány a buenos airesi egyetem bölcsészkarának Történelmi Intézete évkönyvében, 1954-ben. A kötetet prof. Alberto Freixas szerkesztette s az egészében a hún-kérdésnek lett szentelve Attila halálának 1500. évfor-

dulója alkalmából /453-1953/. Az évkönyv egyes tanulmányait a következők írták: Franz Altheim, Ferdinándy Mihály, Gallus Sándor, Kerényi Károly, Philippe Lozinski, Juan C. Probst, Bobula Ida, Aurelio Tanodi és Vajay Szabolcs.

Attila átértékelése az utóbbi időben Nyugaton is megéledt. A francia René Grousset, a lovasnomád civilizáció világ-történelmi jelentőségére hívta fel a közfigyelmet. Az USA-ban élő George Vernadsky Attila birodalmának kompozitív jellegét tárta fel. Franz Altheim berlini professzor pedig ennek a bonyolult államszerkezetnek szociológiai képét alkotta meg.

FOLTINY ISTVÁN

a *Wenner-Gren Foundation* könyvtárosa, a szegedi egyetem régészeti intézetének volt tanársegéde s a bécsi egyetem *Urgeschichtliches Institut*-jának volt munkatársa, az utóbbi években a következő tanulmányokat jelentette meg a külföldi sajtóban:

"Urzeitliche Funde aus Hidsgeß", *Burgenländische Heimatblätter*, Eisenstadt, 1950; "Aus der Werkstätte des urzeitlichen Bronzegeißers", *Mitteilungen der Urgeschichtlichen Arbeitsgemeinschaft*, Wien, 1950 /Heft 3-4/; "Ab ungerorum nos defendas iaculis...", u. o. Wien 1950 /Heft 9-10/; "Neue Funde aus dem Bezirk Neusiedl am See" *Archaeologia Austriaca*, Wien, 1952, /Heft 9/; "Urzeitliche Funde aus der Umgebung von Budapest im Naturhistorischen Museum zu Wien", *Veröffentlichungen der Urgeschichtlichen Arbeitsgemeinschaft*, Wien, 1952.

Foltiny tagja az *Urgeschichtliche Arbeitsgemeinschaft in Wien*-nek, az *American Anthropological Association*-nek és a *New York Academy of Sciences*-nek.

GÁBRIEL ASZTRIK

professzor, a Notre Dame egyetem *Mediaeval Institute*-jének igazgatója, az elmúlt évben *A Magyar Szentek Élete* címmel írt értékes könyvecskét, mely jövő télen angolul is meg fog jelenni, magyar történelmi szemelvények eddig kiadatlan miniatűrjeivel.

A *Journal of the History of Ideas* 1955. I. számában Gábrriel "The Educational Ideas of Christine de Pisan" c. tanulmánya jelent meg. Christine de Pisan, a nagy francia női moralista, igen nagyra becsülte Nagy Lajos magyar királyt. "Országát jól kormányozta - mondta róla - s háborút bölcsen vezetete."

A Sorbonne alapításának hét századik évfordulóján, a new yorki *Columbia University* emlékünnepeán, az egyik szónok Gábrriel Asztrik volt. /1954. IV. 2./

GALLUS SÁNDOR

Ausztráliában élő történésznünk tanulmánya, "The horse-riding nomads in human development", a buenos airesi egyetem *Instituto de Historia Antigua y Medieval*-jének kiadásában /*Anales* 1953/ jelent meg.

JENDRASSIK GYÖRGY

a Ganz gyár volt igazgató mérnök, akinek híres találmányát, a róla elnevezett motortípust az egész világon ismerik, 1954-ben, Londonban, fiatalon elhunyt.

JUHÁSZ VILMOS

az ismert kulturhistorikusnak és etnológusnak "Kedves Tanár Kollégám" címmel tanulmánya jelent meg, egyidejűleg Szöulban koreai nyelven, a *Nevelés és Kultúra* c. koreai folyóiratban, Rangoonban burmai nyelven, az ottani *Kultura* nevű tudományos folyóiratban, és kínai nyelven, Hongkongban, a brit protektorátusban, az ottani tudományos folyóiratban.

A tanulmány a magyarországi iskolák s a nevelés bolsevizálásának módszereit ismerteti, s bemutatja, hogyan alkalmaz-

ták ezen a téren a bolsevisták Rákosi híres "szálamitaktikáját". A tanulmány még más koreai nyelveken is sajtó alatt van.

KEMÉNY JÁNOS

a budapesti műegyetem v. tanára érdekes előadást tartott ez év márciusában a párizsi Sorbonne-on az *Association Française pour l'Avancement des Sciences* és a *Revue Générale des Sciences* által rendezett előadás-sorozat keretében. Kemény a gyógykezelés physico-matematikai elemeinek teljesen újszerű magyarázatát adta; kimutatta, hogy a homeopathia és az allopathia közötti különbség inkább csak látszólagos és az emberi szervezet reakciói ugyanazon fizikai törvényeknek vannak alávetve. A biológiai jelenségeknek az exakt tudományok által való felhasználása precízebb gyógyítási lehetőségekkel kecsegtet.

KERÉNYI KÁROLY

Unwillkürliche Kunstreisen c. könyvét Hermann Hesse ismerteti a *Weltwoche*-ban /1954. XII. 17./ Kerényi G. G. Jung-gal együtt a társszerzője egy másik könyvnek is /*Der göttliche Schelm*/, mely egy szü-indian mondaciklusról szól /*Weltwoche*/ /1954. XII. 17./

Estudio
SIMON—TELLO

Cangallo 1183.
T. E. 35—8249
Buenos Aires

KERTÉSZ ISTVÁN

vezette a vitát a Notre Dame egyetem *The Fate of East Central Europe: Hopes and Failures of American Foreign Policy* c. előadás-sorozatán, 1955. II. 11-én. Kertész István professzor igazgatója a *Center for Soviet and East European Studies* c. tanulmányi programnak az egyetemén.

KÁRMÁN TÓDOR

legújabb kitüntetéséről írja a *Washington Post and Times Herald* /1954. XII. 5./: "Ebben az évben dr. Kármán Tódor, a hangnál nagyobb sebesség kutatásának úttörője, aki 73 éve született Magyarországon, kapta az idei "Wright Brothers Memorial Trophy"-t, melyet az amerikai repülésnek tett maradandó értékű, jelentős közérdekű szolgálat-ért szoktak adományozni." Az oklevél többek között ezt állapítja meg: "Egyetlen ember sem volt nagyobb hatású a nagysebességű repülőgépek fejlődésére az USA-ban."

Április 16-án Kármán Tódort - tizennég más tudós között - a Pépai Tudományos Akadémia tagjává nevezte ki XII. Pius. /*New York Times*, 1955, IV. 17./

KOPPÁNYI TIVADAR

tanulmánya szerepel a *The Journal of the American Medical Association* 1954. I. -IV. indoktetésében. Rajta kívül még két magyar név található: Szilágyi D. E. és Fazekas J. F.

KÓSA JÁNOS

"The early period of Anglo-Hungarian contact" címen gazdag anyagú tanulmányt írt az *The American Slavic and East European Review* 1954. X.-i számába. Az *Immigrants in Canada* c., Montrealban, 1955-ben jelent könyvecskébe ugyancsak Kósa írta a "Knowledge of English among Hungarian Immigrants in Canada" c. fejezetet. A könyvbe egy másik magyar szakember, Bernolák Imre is írt tanulmányt, "The Economic Aspects of Migration" címmel.

LÁSZLÓ S. TIBOR

a new yorki Fordham egyetem kísérleti intézete igazgatójának "How to desulfurize Diesel Fuel" c. tanulmányát közli a *Petroleum Refiner* /Houston, 1955. I./

NEUMANN JÁNOS

a magyar születésű híres matematikus került az *Atomic Energy Commission* megüresedett helyére. A *Washington Post* and *Times Herald* /1954, X. 26./ írja: "Az elnök választása egy káprázatos tudományú és rendkívül termékeny intellektusú emberre esett. Dr. John von Neumann vitathatatlanul a világ főlucát vezető elméleti matematikusai közé sorolható. Jelentős munkát végzett a quantummechanika terén és alkotó módon vette ki részét az atom és a hidrogén bomba fejlődésében. Értelmének különlegesen leleményes alkata rávezette a nagysebeségű elektromos számológépek fejlesztésére, amelyeknek ámulatba ejtő sokoldalúsága és felhasználhatósága. E gépek nagy mértékben járultak hozzá az atomenergia problémáinak megoldásához."

PÁLINKÁS LÁSZLÓ

a firenzei egyetem magyar lektora, "L'Espresso di Roma in Ungheria" címen írt tanulmányt a *Guida allo Studio della Civiltà Romana Antica* VII. kötetébe /1954/.

PULVÁRI KÁROLY

a *Catholic University of America* kutató tanára, "Elektromos agy-kutatás" címen írt tanulmányt az egyetem *Bulletin* c. közlönyébe, melynek saját kutatásairól számol be. /1955. I./

REMÉNYI JÓZSEF

25 éves tanári jubileuma alkalmából "diszoklevelet nyújtottak át az Elmhursti College-ban a Western Reserve University összehasonlító irodalom professzorának és neves magyar tudósának; - írja a *Cleveland Plain Dealer* /1955. III. 7./ - Reményit "a magyar irodalom terén végzett nagyszerű munkásságáért, kitűnő, tudományos működéséért és 25 éves tanárságáért, melynek során oly sok diák zárta szívébe, tüntették ki."

Reményi professzor idén ősszel "Twentieth Century European Drama" címmel televíziós

tanfolyamot tart. Ibsennel kezd s Sartre-ral végzi. 1951 őszén televízión a mai európai regénnyel és költészettel foglalkozott. Ez úttörő munka volt s azóta egy csomó más főiskola követte a példát.

Reményinek a magyar irodalmat ismertető legújabb munkásságából kiemeljük az alábbiakat: "Géza Gárdonyi, Hungarian Novelist and Playwright" /*The Slavonic and East European Review*, 1955, XII. /, "Magyar-Angol Szótár, By László Ország" /*International Journal of American Linguistics*, 1954, X. 4. /, "Ferenc Herczeg, 1863-1954" /*Books Abroad*, 1954, nyár/, "Mór Jókai" /*The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 1955, III. /

RÉVÉSZ KÁLMÁN

a Verhovay Egyetemen kiadásában tanulmányt jelentetett meg Kovács Mihály ezredesről. Az előszót Reményi József írta.

D. SCHWENG LORÁNDNÉ

nagysikerű előadásorozatot tartott "Wagner Tristan és Izolda" s Debussy Pelléas és Mélisande-ja" címmel, Washingtonban, f. év márciusa s áprilisa folyamán.

SZENT-IVÁNYI SÁNDOR

v. unitárius püspök, a Tufts, Harvard, M. I. T. egyetemeken előadó tanárának prédikációja "Gods Law and the Fifth Amendment" címmel megjelent a *Massachusetts Law Quarterly* 1954, VI. számában.

SZIKLAY ANDOR

Bandholtz tábornokról szóló tanulmánya "Riding Whip Diplomacy" címmel az amerikai *Foreign Service Journal* 1955, II. számában jelent meg.

MIKLÓS SZÜCS NICOLSON

Enid, oklahomai egyetemi tanár tollából a Harvard University Research Center in Entrepreneurial History kiadásában *Count Istvan Szechenyi: His Role in the Economic Development of the Danube Basin* címen 1954, II. -ban hosszú tanulmányt jelent meg Szechenyi közgazdasági tevékenységéről.

TELKES MÁRIA

ma már világhírnévre tett szert találmánya, a napenergia átalapított tőzhely, révén. A legutóbbi hónapokban többek közt a következő lapokban jelent meg a találmány méltatása: *Weltwoche*, 1955, III. 25. /magától Hans Thirring professzortól/, *The American Weekly*, 1955, I. 2., *The Lion*, 1955, III.

VAJAY SZABOLCS

"El Contrato Feudal" c. tanulmánya a buenos airesi egyetem *Instituto de Historia Antigua y Medieval*-jének kiadásában /*Anales*, 1953/ jelent meg.

VALKÓ LÁSZLÓ

Washington State College-i tanár *International Handbook of Cooperative Legislation* c. munkájáról a londoni *Review of International Cooperation* 1954, VII. 1-i száma hosszú méltatást közöl.

VÉR TIBOR

v. műegyetemi magántanár kísérleti eredményeit "Die Bruchgefahr in Konstruktionen des Maschinenbaues" címmel ismerteti a Svájcban megjelenő *Technica* c. folyóirat 1954, X. XI., s XII. száma, folytatólagos cikkekben.

ZAJTAY IMRE

"Le Droit du Mariage dans le nouveau Code Hongrois de la Famille" c. tanulmánya a párizsi *Revue Internationale de Droit Comparé* 1954, IX-i számában jelent meg.

Zajtay 1955, XII. 3-án Európa legrégibb összehasonlító jogtudományi társaságában, a párizsi *Société de Législation Comparée*-ban tartott előadást

a társaság ezévi közgyűlésén. Az előadó a házassági vagyoni jognak Franciaországban, Belgiumban és Németországban tervezett reformjáról beszélt, amely erősen hasonlítani fog a Magyarországon 1953-ig fennállott, szerzeményi közösség névű szabályozáshoz.

Notre Reputaion Dans le Monde

Résumé français

Il y a dix ans que la Hongrie est tombée sous l'occupation soviétique à la suite de la Conférence de Teheran et des victoires russes.

En s'appuyant sur la résistance du peuple hongrois, le régent Horthy a décidé, malgré l'occupation allemande du pays, en automne de l'année 1944, de conclure un armistice et une paix séparée avec les Alliés. Etant donné que les puissances occidentales refusèrent de traiter avec la Hongrie et lui donnèrent à entendre qu'elle avait à s'adresser à la Russie, la délégation de Horthy se rendit à Moscou en septembre de 1944, pour y obtenir un cessez le feu.

La série d'article débutant dans ce numéro livrera pour la première fois à la publicité un compte-rendu authentique de ces négociations d'armistice et de celles de la formation d'un gouvernement hongrois à Moscou. Le seul membre de cette délégation vivant en terre libre est Géza Teleki, ancien ministre des cultes et de l'éducation, actuellement professeur à l'Université de Virginia, qui vient de décrire ses Mémoires basés sur des notes et documents originaux.

La délégation formée du général Farago, du ministre plénipotentiaire Szent-Ivanyi et du professeur Teleki quitta Budapest le 28 septembre. Dans une proposition semi-officielle envoyée en Hongrie au préalable, les Russes avaient fait miroiter des conditions très favorables. Cependant, quand le 11 octobre, on envint à la signature de l'armistice, Molotov déclara froidement que le gouvernement soviétique n'avait aucune connaissance des dites propositions et qu'il les considérait comme nulles et non avenues. Les préliminaires à l'armistice contenaient essentiellement l'obligation de retirer les troupes hongroises derrière les frontières dites de Trianon et de

déclarer la guerre au Reich allemand.

La signature de l'armistice n'a pas pu être parachevée, car au moment où Horthy fit sa proclamation annonçant la fin de la guerre pour la Hongrie, les troupes d'occupation allemandes donnèrent le siège au palais royal, s'emparèrent de la personne du régent et instituèrent par la force un gouvernement fantoche national-socialiste hongrois.

À la suite de ces événements les Russes tentèrent de créer à Moscou un gouvernement hongrois en ayant recours au chef-d'état major, d'un général commandant d'armée réfugiés sur territoire Russe et des membres de la délégation d'armistice, toujours à Moscou. Mais comme les Soviétiques insistaient à introduire des communistes hongrois de Moscou dans ce gouvernement rien ne fut conclu avant longtemps.

François Nagy, ancien président du conseil hongrois se trouve actuellement en tournée de conférences en Asie. Il a déjà visité Les Philippines, Hong-Kong, la Thaïlande, la Birmanie, l'Inde et le Pakistan. La presse a partout fait connaître en détail ses conférences. A Manille, où le président Magsaysay l'a reçu en audience, il a tenu sa conférence dans le *Overseas Press Club* et y a développé comme conditions de la coexistence pacifique les points suivants: 1/ le droit à la libre disposition de tous les peuples, ce qui implique évidemment tant la liquidation des anciennes colonies que celles plus récentes créées par les Soviétiques; 2/ le désarmement général sous un contrôle international, ce qui ne peut être réalisé que si la Russie soviétique ouvre ses frontières; 3/ garantie que les Soviétiques renoncent à appuyer ses cinquièmes colonnes que sont les partis communistes à l'étranger, ainsi que tous les mouve-

ments subversifs contre les gouvernements légaux.

À Karachi, l'ancien premier-ministre François Nagy a encore eu des entretiens avec le chef du gouvernement pakistanais, M. Ali Mohammad, puis avec le premier-ministre égyptien, M. Nasser, et avec les ambassadeurs turc et ceylanais, ceci encore avant la conférence de Bandoeng.

Dans sa conférence, tenue dans la Société des Affaires Étrangères du Pakistan, l'homme d'état hongrois a attiré l'attention de ses auditeurs sur le fait qu'au cours des dix dernières années, alors que 800 millions d'Asiatiques avaient été libérés du joug colonial, les Soviétiques avaient conquis par la force et colonisé 100 millions d'Européens.

*

Au cours de notre enquête sur l'appréciation de la littérature hongroise à l'étranger, le *Hirunk a Világban* dans ce numéro publie les conditions d'un concours de traductions littéraires, dont le premier prix sera de 50 dollars. Les membres du jury sont les professeurs d'Université Lamont, Reményi et M. Sziklay.

Dans ce numéro nous trouvons les études du Dr. William H.F. Lamont, professeur de littérature à l'Université de Rutgers, du Dr.

André Sziklay, de Robert Major, et d'Eugène Padanyi-Gulyas. Le professeur Lamont a dressé une liste de 30 romans hongrois et il invite les lecteurs de *Hirunk a Világban* à répondre aux questions suivantes: 1/ Quels sont les romans que vous ajouteriez à cette liste? 2/ A votre avis quels sont les 10 meilleurs romans hongrois? 3/ Parmi ces 10 romans lequel considérez-vous digne de figurer dans les 50 chefs-à-beuvre de la littérature mondiale?

Dans la seconde partie de son étude intitulée: *Réflexions sur les problèmes de la traduction littéraire* le Dr. André Sziklay traite des problèmes concrets de la traduction littéraire.

OUR REPUTATION IN THE WORLD

ENGLISH SUMMARY

By Geza B. Grosschmid, Duquesne University.

Ten years ago, as a result of the Teheran Conference and the Soviet victories, Russian troops occupied Hungary. In the fall of 1944, Regent Horthy, leaning on the resistance movement of the Hungarian people, decided to conclude a separate treaty with the Allied Powers in spite of the German occupation. The western powers, unwilling to negotiate an armistice, referred Hungary to the USSR, and Horthy dispatched his armistice commission to Moscow in September, 1944.

In this issue we publish the first authentic report of these armistice negotiations and the subsequent formation of a Hungarian government which was formed in Moscow as a result of Russian pressure. The only member of the Hungarian delegation who is living in the

free world, Dr. Geza Teleki, the author of this article, former Minister of Public Education and at present professor at the University of Virginia, bases his memoirs on original notes and documents.

The three delegates, General Faragho, Envoy Szent-Iványi, and Professor Teleki, left Budapest on September 28, 1944. The Russians offered very favorable terms to Hungary in their previous semi-official note. On October 11, however, when it came to the actual signing of the temporary armistice agreement, Molotov denied any knowledge of these terms and declared them to be void. The actual terms of the armistice were: Hungarian troops must withdraw beyond the Trianon borders and Hungary must declare war on Germany.

The final armistice, however, could not be concluded with the Horthy-government. When the latter announced Hungary's decision to quit the war, the Germans besieged the Royal Palace and arrested and confined Horthy. They also immediately set up a puppet Nazi government.

Shortly afterwards, the Russians attempted to establish a new Hungarian government in Moscow, whose members were to be the Hungarian chief of staff, Janos Voros, the commander of one of the Hungarian armies, Bela Miklos /both escaped to Russian territory/, and the original armistice delegation. Because the Russians insisted that the Hungarian communists living in Moscow should participate, no agreement could be reached for a long time.

Sous le titre *Les impressions du Hongrois à l'étranger*, Grégoire Hajnoczy a écrit une étude sur les pensées de ses compatriotes vivant en émigration, et confrontés avec les opinions que les étrangers se font des Hongrois, en général.

*

Un compte-rendu a été fait sur l'activité de 32 savants et techniciens hongrois. Le professeur Joseph Reményi vient de fêter le 25-ième anniversaire de son professorat, Jean de Neumann, le mathématicien de renommée mondiale, a été nommé membre de l'*Atomic Energy Commission*, Théodore de Karman a gagné le *Wright Brothers Memorial Trophy* et il a été nommé membre de l'Académie des Sciences du Vatican.

La rubrique *l'Observateur Occidental* relate les nouvelles concernant les succès artistiques hongrois dans 45 pays,

ainsi que celles de la vie de l'émigration hongroise et énumère les livres parus récemment et ayant quelque rapport avec les Hongrois.

*

En Hongrie la politique des concessions qui a duré environ deux ans, a pris fin à la suite de la chute de Malenkov. Pour

peu de temps le rideau de fer a été entr'ouvert, des touristes étrangers ont pu se rendre compte de la résistance unanime du peuple hongrois contre les usurpateurs communistes. Le document le plus important à cet égard est la suite d'article publiés dans le *Neue Zürcher Zeitung* au cours de l'été 1954, qui établit entre autres que:

"ouvriers, employés, commerçants et paysans sont d'accord sur un point capital: ils sont complètement imperméables à l'idéologie et à la propagande communistes et ils répudient

passionnément le gouvernement actuel. Durant mon séjour de 15 jours, à part quelques fonctionnaires du bureau de presse des Affaires Étrangères, j'ai à peine rencontré quelqu'un susceptible d'être appelé un communiste convaincu. En face du mur impénétrable de silence et de mépris que le peuple a élevé contre le bolchévisme, l'ardeur des propagandistes attitrés a sensiblement diminué. Aujourd'hui le nombre des partisans convaincus du régime ne suffit plus pour accomplir la tâche quotidienne dans les usines et les écoles appelée à briser la résistance du peuple. Il manque au régime communiste de Hongrie non seulement le fondement que fournissent les masses laborieuses, mais encore une troupe de choc idéologique. Il ne peut survivre que grâce à la présence des troupes d'occupation étrangères."

OUR REPUTATION IN THE WORLD

(Cont. from page 27/)

Former Premier Ferenc Nagy made a lecture tour in Asia, and visited the Philippines, Hongkong, Thailand, Burma, India, and Pakistan. Everywhere he received detailed press coverage. In Manila, where he was received by President Mag-saysay, Nagy lectured before the *Overseas Press Club* and suggested the following conditions for peaceful co-existence: 1. right of self-determination for every nation of the world; this means scrapping the old colonies as well as the new Soviet empire; 2. disarmament of nations under international supervision, possible only if the Soviet opens its borders; and 3. a guarantee that the Soviet Union will stop supporting the communist and other subversive movements all over the world.

Before the Bandung Conference, Ferenc Nagy had in Karachi an opportunity to negotiate with Mohammad Ali, Prime Minister of Pakistan, with Nasser, Prime Minister of Egypt and with the Turkish and Ceylonese ambassadors.

In his lecture, delivered before the *Institute of International Affairs* of Pakistan, he pointed out that, while the western powers liberated six hundred million Asiatics from colonial oppression, the Soviet Union conquered and enslaved some one hundred million Europeans.

*

In connection with our discussion of foreign opinion about Hungarian literature, *Hirünk a Világban* announces an English translation contest, with a first prize of 100 dollars. Translators may choose between two Hungarian short stories: Moricz's *Het krajcar*, and Kosztolanyi's *Furdes*. Professors Lamont and Remenyi, and Mr. Sziklay will be judges of the contest.

In this issue, Dr. William H.F. Lamont, Professor of English literature at Rutgers University, and Messrs. Sziklay, Major and Padanyi Gulyas continue the literary discussion. Professor Lamont compiled a list of thirty Hungarian novels, and asks our readers to answer the following questions: 1. Which further novels should be included? 2. Which are the ten best Hungarian novels? 3. Which one among these ten is important enough to be included among the *Fifty Masterpieces of World Literature*?

Andor Sziklay, in the second part of his article, *On the problems of translating*, discusses actual problems of the subject,

Gergely Hajnoczy, in his study, *Hungarian Experience Abroad*, analyses the ideas of a Hungarian living in exile, who is exposed to the opinions of foreigners about Hungarians.

*

The activities of thirty two Hungarian scholars and experts are reported. Professor Jozsef Remenyi celebrated the 25th anniversary of his teaching career; John von Neumann, eminent mathematician, became member of the Atomic Energy Commission; Theodor von Karman was awarded the *Wright Brothers Memorial Trophy* and named a member of the Pontifical Academy of Sciences, in Rome.

In Hungary, Oszkar Asboth was awarded the *Paul Tissandier Diploma* for 1954 by the International Association of Aviation. Oszkar Asboth built the first helicopter of the world in 1928.

The column, *Western Observer*, gathers news from forty five countries about the success of Hungarian artists, life of the Hungarian emigrés, and Hungarian references to be found in recently published books.

The policy of tolerance, which had lasted for almost two years in Hungary, came to an end with the recent downfall of Malenkov. For that short time, however, Hungary was accessible through the Iron Curtain, and foreigners could get a glance at the unified resistance of the Hungarian people against the communist usurpers. Probably the most significant document in this respect was the series published in the *Neue Zürcher Zeitung* during the summer of 1954. This report shows, among other things, that

"workers, employees, tradesmen and peasants agree on one important point: they are completely immune to the ideology and the propaganda of Communism and they refute passionately the Government of today. During my fortnight's stay, aside from a few functionaries of the press department, I scarcely met anybody who could be called a convinced Communist. In view of the impenetrable wall of silence and contempt the people have erected, the ardor of the propagandists has obviously weakened. Today, the number of convinced Party members is no longer able to accomplish the daily task in plants and schools which would be necessary to break the resistance of the people. The Communist regime in Hungary not only lacks the mass base, but also an ideological advance guard. It can survive only because of the presence of foreign troops."

HIRUNK A VILÁGBAN
Hungarian Bimonthly
Szerkeszti:
Csicsery-Rónay István
•
Megjelenik kéthavonta
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
P. O. Box 1005, Washington
18, DC., U.S.A